

Utvärdering av utvecklingsmedel inom fyra utbildningsformer

Utvärderingsrapport från Oxford Research, juni 2025

Kunskap för ett bättre samhälle

Oxford Research tar fram kunskapsbaserade beslutsunderlag åt kunder i offentlig sektor.

Vi är specialister på samhällsvetenskapliga analyser, utvärderingar och strategier med fokus på två breda områden: regional utveckling och näringslivsutveckling samt välfärd.

Vi arbetar tvärvetenskapligt och kombinerar tre kompetenser: akademisk kunskap och metod, strategisk förståelse samt förmåga att kommunicera på ett effektivt och tydligt sätt.

Våra kunder finns framför allt inom offentlig sektor på lokal, regional, nationell, nordisk och europeisk nivå.

Oxford Research AB

Norrlandsgatan 11

111 43 Stockholm

Sweden

office@oxfordresearch.se

www.oxfordresearch.se

Uppdragsgivare

Region Skåne

Projektperiod

Januari-Juni 2025

Projektteam

Ylva Grauers Berggren

Angelica Åström

Mikael Lundqvist

Oxford Researchs venndiagram symboliserar våra tre kärnkompetenser – akademisk kunskap och metod, strategisk förståelse samt kommunikation – som vi använder när vi tar fram kunskap för ett bättre samhälle.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Utvärderingens resultat för utbildningsformen folkhögskola	2
2.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen folkhögskola	2
2.2 Utvärdering	2
2.3 Lärdomar och sammantagen bedömning	13
3. Utvärderingens resultat för utbildningsformen lärosäten.....	16
3.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen lärosäten	16
3.2 Utvärdering	16
3.3 Lärdomar och sammantagen bedömning	26
4. Utvärderingens resultat för utbildningsformen yrkesvux	28
4.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen yrkesvux	28
4.2 Utvärdering	29
4.3 Lärdomar och sammantagen bedömning	37
5. Utvärderingens resultat för utbildningsformen yrkeshögskola	39
5.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen yrkeshögskola	39
5.2 Utvärdering	40
5.3 Lärdomar och sammantagen bedömning	49
6. Sammanfattning	52

1. Inledning

Kompetensförsörjning är en komplex fråga som omfattar flera utmaningar. Faktorer som befolkningsutveckling, utbildningssystemets utformning och arbetslivets attraktivitet spelar en avgörande roll.

Utmaningar kopplade till kompetensförsörjning finns i hela Sverige, inklusive i Skåne, och berör många sektorer, vilket gör det till en av arbetsmarknadens största prövningar idag. Sedan 2010 har regionerna, enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar (2010:630), ett uttalat ansvar för att hantera dessa frågor.

En framgångsrik hantering av kompetensförsörjningsutmaningen i Skåne möjliggörs bland annat av ett ändamålsenligt och väldimensionerat utbildningssystem. Det är väsentligt för förseendet av kompetent personal till det regionala näringslivet och är således en elementär förutsättning för regionens konkurrenskraft.

Med detta som utgångspunkt har Region Skåne utvecklat ett arbetssätt som strävar efter att, genom anpassade utlysningar, stimulera till yrkesinriktad utveckling inom fyra olika utbildningsformer. Dessa anpassade utlysningar har gjorts till fyra olika utbildningsformer: folkhögskolor, högre lärosäten (högskolor/universitet), yrkesvux och yrkeshögskolan. Utlysningarna har gjorts enligt den kontext och de förutsättningar som respektive utbildningsform har, i och med att alla utbildningsformer tampas med olika utmaningar och samtidigt har olika potential för att bidra till den kompetensförsörjningen.

Det övergripande syftet med utlysningarna har varit att egga utvecklingsprocesser inom respektive utbildningsform. Syftet har varit att driva utvecklingsprocesser inom de fyra utbildningsformerna. Den första utlysningen kom 2019 och riktade sig till folkhögskolor. År 2020 breddades satsningen till samtliga utbildningsformer. Regionala utvecklingsnämnden har haft olika förväntningar på varje utbildningsform.

Denna rapport är en sammanställning av den utvärdering som Region Skåne upphandlat av Oxford Research för insatserna. Rapporten är en sammanställning av de fynd som bedöms vara av relevans utgående från de dokument som tillhandahållits av uppdragsgivaren och de intervjuer som gjorts med representanter från Region Skåne, bidragsmottagarna samt näringslivet.

2. Utvärderingens resultat för utbildningsformen folkhögskola

I detta kapitel framställs insatsens resultat för utbildningsformen folkhögskola. Kapitlet börjar med en kort sammanfattning av insatsen och dess syfte, varefter insatsens resultat och lärdomar framställs enligt utvärderingskriterierna relevans, effektivitet, effekter och bärkraft.

Under perioden 2019–2023 utdelades medel till folkhögskolor enligt följande: År 2019 fördelades 2 076 800 SEK till åtta mottagare, vilket resulterade i åtta kursplaner. År 2020 fördelades 1 500 000 SEK till fem mottagare med fem kursplaner som resultat. År 2021 mottog fem aktörer totalt 1 494 000 SEK, vilket också ledde till fem kursplaner. År 2022 delades 1 390 000 SEK ut till fem mottagare, och år 2023 fördelades 1 459 000 SEK till lika många. Båda åren resulterade i fem kursplaner vardera.

2.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen folkhögskola

Satsningen på folkhögskolor syftar till att stimulera skånska folkhögskolor att utveckla fler yrkesinriktade långa kurser med branschkoppling inom områden med regional kompetensbrist eller där det har förväntats en framtida brist på arbetskraft. Det långsiktiga målet är att folkhögskolorna efter att ha tagit fram kursplaner ska genomföra utbildningen och ersätta en befintlig kurs eller befintliga kurser med de nya kurserna vars planer tagits fram med medel från Region Skånes utlysningar.

Utvecklingsmedlen syftar till att dra nytta av folkhögskolornas flexibilitet och deras förmåga att nå målgrupper som ofta står långt från arbetsmarknaden. Medlen är avsedda att leda till minst tre färdigutvecklade kurser per utlysning. På längre sikt syftar satsningen till att öka folkhögskolornas kapacitet att utveckla fler yrkesutbildningar inom områden med kompetensbrist. Den handlar också om att bättre utnyttja folkhögskolornas frihet och flexibilitet för att skapa nya, innovativa yrkesutbildningar där det förväntas finnas framtida kompetensbehov. Dessutom syftar insatsen till att öka andelen yrkesinriktade långa kurser som finansieras genom ordinarie stats- och regionbidrag i Skåne.

2.2 Utvärdering

Nedan sammanfattas resultaten av utvärderingen för utbildningsformen folkhögskola. Utvärderingen har genomförts genom en kombination av dokumentstudier och intervjuer

samt analys av dessa. Dokumentstudierna omfattar utlysningstexter, beviljade ansökningar, redovisningar och slutrapporter. Utöver detta har en fördjupande semistrukturerad intervju genomförts med Region Skånes ansvariga för utbildningsformen folkhögskola inom denna satsning, samt två fördjupande semistrukturerade intervjuer med skånska folkhögskolor som har mottagit medel inom ramen för insatsen.

2.2.1 Utvärderingskriteriet relevans

Detta kapitel behandlar insatsens relevans genom att analysera hur väl den genomförda insatsen svarar mot identifierade behov. Insatsen kan anses vara relevant i den meningen att den adresserar en tydlig regional kompetensbrist och utnyttjar folkhögskolornas flexibilitet och förmåga att nå målgrupper som står långt från arbetsmarknaden. Den upplevs även i många fall vara formad på ett sätt som lämpar sig för utbildningsformen folkhögskola: att utveckla nya kurser är en resurskrävande process som kräver både tid och expertkunskap, särskilt när det gäller ämnesområden som folkhögskolan tidigare inte har i sitt kursutbud. Många folkhögskolor uttrycker att de ekonomiska medel som tilldelas genom Region Skånes utlysningar är avgörande för att möjliggöra denna utveckling.

När det gäller utlysningarnas utformning upplever folkhögskolorna överlag att de är anpassade efter verksamhetens behov och arbetsmodell. Den flexibilitet som lämnas i genomförandet uppskattas, och ansökningsförfarandet anses i flera fall vara rimligt i omfattning jämfört med andra insatser där kraven på ansökningarna är mer omfattande.

Vidare tas den senare betoningen på innovation och nytänkande inom utlysningarna emot positivt av vissa utbildningsanordnare. Folkhögskolornas verksamhet bygger ofta på att hitta nya kreativa lösningar för utbildning och inkludering, och detta anses på flera håll vara i linje med utbildningsformens grundläggande idéer.

I intervjuerna påpekas att satsningen lyckas inkludera målgrupper som annars har svårt att komma in på arbetsmarknaden, såsom personer med låg utbildningsnivå eller bristande språkkunskaper. Insatsen är alltså särskilt värdefull för att skapa yrkesutbildningar där deltagarna successivt kan ta sig vidare i utbildningssystemet, exempelvis genom att kombinera en undersköterskeutbildning med en språkkurs i svenska för att sedan kunna vidareutbilda sig till sjuksköterska. Denna typ av utbildningsmodell visar sig vara en effektiv metod för att sänka tröskeln till vidare studier och öka möjligheterna till sysselsättning för målgrupper som annars kan ha svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Folkhögskolorna kan alltså anpassa sina pedagogiska metoder och skapa en mer inkluderande utbildningsmiljö för denna typ av studenter. Samtidigt lyfter vissa aktörer en oro för att kravet på branschanknytning kan göra det svårare att rikta sig till dessa grupper, då arbetsgivare ofta söker mer kvalificerade kandidater.

En utmaning gällande utformningen av utlysningarna följer av folkhögskolornas statliga finansiering – genom ett statligt bidrag som fördelas i form av årsplatser, vilket innebär att det finns begränsade möjligheter att omfördela medel internt för att utveckla nya kurser. De senaste årens neddragningar i antalet årsplatser minskar ytterligare detta handlingsutrymme. Detta leder till att vissa folkhögskolor behöver söka alternativa finansieringsvägar för att driva nya utbildningar. Ett exempel är en folkhögskola som söker finansiering för sin back-end-programmeringskurs genom yrkeshögskolan.

Medan detta kan ses som ett kreativt sätt att lösa problematiken med kursfinansiering väcker det samtidigt en principiell fråga kring insatsens syfte. Region Skåne betonar vikten av att utveckla nya kurser genom att ersätta befintliga utbildningar inom folkhögskolornas ram snarare än att finansiera kurser via andra externa medel. Om nya kurser drivs vidare genom alternativa finansieringskällor utan att befintliga kurser omprioriteras, kan det innebära att insatsens mål – att folkhögskolorna ska omprioritera i sitt kursutbud mot bristyrken – inte helt uppnås på det sätt som avses.

Trots dessa utmaningar genomför vissa folkhögskolor betydande omprioriteringar i sitt kursutbud. Exempelvis har en folkhögskola utvecklat och implementerat utbildningar inom undersköterska, resurspedagog samt front-end- och back-end-programmering, där dessa kurser har ersatt andra utbildningar. Detta tyder på att man kunnat utnyttja den antagna flexibiliteten inom utbildningsformen, och att insatsen åtminstone i viss mån bidrar till en anpassning av kursutbudet i linje med regionala kompetensbehov.

Medan intervjuerna och rapporteringen pekar på att folkhögskolorna uppskattar det ekonomiska stödet för att kunna utveckla nya kurser, finns det vissa delar av utformningen som kunde anpassas bättre till folkhögskolornas arbetssätt. Exempelvis uppfattas kraven på samverkan med kommuner inte alltid som tydliga eller genomförbara i alla kontexter. Således kan en viss ytterligare tydlighet i utlysningarna vara önskvärd.

En annan eventuell utmaning beträffande utlysningarnas relevans i förhållande till utbildningsformen folkhögskola relaterar till folkhögskolornas egenbild – ibland ser folkhögskolor sin utbildning som ett egenvärde snarare än en del av en större samhällelig fråga eller politisk satsning, exempelvis som en del av en regional kompetensförsörjningsstrategi. Folkhögskolornas självständighet och frihet kan i denna kontext således betraktas som både en styrka och en utmaning. Att skolorna själva får identifiera utbildningar utifrån regionala behov upplevs som ett relevant tillvägagångssätt, samtidigt som en relativt lätt styrning kan upplevas påverka kursansökningarnas kvalitet och därmed även deras potential att göra faktisk skillnad för Skånes kompetensförsörjning.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att insatsen har god relevans för folkhögskolornas verksamhet och för att främja deras kapacitet att utveckla

yrkesinriktade utbildningar. Samtidigt kvarstår utmaningar kring hur omprioriteringar hanteras och hur finansieringsmodellen påverkar möjligheterna att implementera de nya kurserna på ett sätt som fullt ut realiserar insatsens intentioner.

2.2.2 Utvärderingskriteriet Effektivitet

Detta kapitel redovisar för effektiviteten i Region Skånes satsning på yrkesinriktade kurser inom folkhögskolor. Datainsamlingen visar att effektiviteten i Region Skånes satsning på yrkesinriktade kurser har påverkats positivt av utbildningarnas flexibilitet och anpassningsförmåga till regionala behov. Framgångarna har bland annat inneburit ökat antal ansökningar och bättre matchning med arbetsmarknadens krav. Viktiga framgångsfaktorer har varit tillgång till rätt expertstöd, rekrytering av kvalificerad personal och ett nära samarbete med branschen. Samtidigt har det funnits utmaningar som att balansera utbildarnas frihet med marknadens behov, säkerställa tillräckligt antal sökande och hantera finansieringsbegränsningar. För att ytterligare förbättra effektiviteten föreslås att tydligare riktlinjer och kompletterande genomförandemedel övervägs.

Framgångsfaktorer i genomförandet

Effektiviteten i Region Skånes satsning på att utveckla fler yrkesinriktade kurser inom folkhögskolan är i hög grad kopplad till utbildningsformens autonomi och flexibilitet. Genom att folkhögskolorna själva får identifiera relevanta kompetensbehov och avgöra hur utbildningarna bäst kan utformas, kan insatsen anpassas till både arbetsmarknadens efterfrågan och folkhögskolornas specifika förutsättningar. Denna frihet är en viktig förutsättning för ett effektivt genomförande.

En av de viktigaste framgångsfaktorerna i själva kursutvecklingen är tillgången till rätt expertstöd vid kursutvecklingen. Att skapa en ny utbildning kräver ofta specialiserad kunskap, och i de fall där folkhögskolan saknar intern kompetens är det avgörande att engagera externa rådgivare och experter. Genom att konsultera bransch-kunniga personer kan skolorna säkerställa att utbildningarna håller hög kvalitet och är anpassade till de yrkeskrav som finns på arbetsmarknaden.

En annan nyckelfaktor för framgång är rekryteringen av rätt personal till utbildningarna. Lärarna som anställs spelar en central roll, inte bara för undervisningen utan också för att skapa kopplingar mellan utbildningen och arbetslivet. Särskilt värdefullt är det att rekrytera lärare med goda kontakter inom den relevanta branschen som kurserna riktar sig till, vilket i sin tur bidrar till att stärka utbildningarnas relevans och attraktionskraft.

En annan viktig framgångsfaktor är samarbetet med branschen vid utvecklingen av kurserna. Genom att involvera näringslivet i kursplaneringen kan man säkerställa att utbildningarna svarar mot faktiska behov. Särskilt betydelsefullt är det att skapa en kontinuerlig dialog med företag och andra relevanta aktörer, exempelvis genom att inrätta

så kallade "advisory boards" för kurserna, vilket förekommit bland utbildningarna i denna insats. Dessa rådgivande grupper, som består av representanter från näringslivet och andra utbildningsanordnare, träffas i vissa fall två till tre gånger per år och bidrar med viktiga insikter och utvecklingsförslag. Erfarenheten visar att advisory boards spelar en roll för att utbildningarna ska hålla sig aktuella och matcha arbetsgivarnas krav.

Utöver dessa faktorer är samarbete mellan folkhögskolor en viktig faktor för att stärka utbildningarnas kvalitet. Ett etablerat nätverk mellan skolorna underlättar kunskapsdelning och erfarenhetsutbyte, bland annat genom studiebesök och gemensamma diskussioner kring kursutveckling. Detta har även betydelse vid rekrytering av personal, där folkhögskolor kan dela resurser och rekommendera kompetenta utbildare till varandra. I vissa fall involveras även externa aktörer, exempelvis Vård- och omsorgscollege i samband med utvecklingen av undersköterskeutbildningen. Genom att inkludera fler röster i kursutvecklingsprocessen kan man säkerställa att utbildningarna är väl förankrade i branschens behov.

En strategi som folkhögskolor använder för att öka genomförbarheten är att bygga upp utbildningar stegvis. I stället för att direkt lansera en fullskalig utbildning väljer man att börja med en mindre del, exempelvis en specifik inriktning inom programmering, och därefter successivt utveckla ett bredare kursutbud. Denna metod visar sig vara effektiv för att testa och etablera nya utbildningar på ett hållbart sätt.

Resursanvändningen bedöms vara effektiv i många fall. Folkhögskolor har lyckas etablera kurser med höga ansökningsantal och tydliga branschkopplingar. Med relativt små ekonomiska medel kan folkhögskolorna skapa utbildningar som ger långsiktiga effekter. Exempelvis leder undersköterskeutbildningar till att deltagare får arbete, och kurser blir permanenta inslag i skolornas utbildningsutbud.

Vidare bedöms utlysningens utformning medföra en rimlig administrativ börda både för Region Skåne och folkhögskolorna som ansöker om bidrag. Region Skåne tar fram utlysningstexten, hanterar rapporteringen och administrerar processen, men upplevelsen är att dessa kostnader är hanterbara i relation till de resultat som insatsen ger.

Den administrativa processen upplevs således vara relativt effektiv, men det finns utrymme för förbättringar. Vissa av folkhögskolorna upplever att kraven är tydliga, men det kan behövas mer vägledning kring vilka effekter och omprioriteringar som förväntas. En förbättring skulle vara att tydligare definiera vad en ansökan bör innehålla och hur skolorna ska redovisa sina resultat. Tydligare riktlinjer kan säkerställa att medlen används så effektivt som möjligt. Samtidigt är det viktigt att hålla i åtanke att för stark styrning uppifrån inte alltid välkomnas inom denna utbildningsform.

En sista faktor som är avgörande för insatsens genomförande är det breda politiska stödet. Även om insatsen varit beroende av årliga beslut från Regionala utvecklingsnämnden kan den anses ha varit långsiktig genom att ha återkommit under fem år.

Faktorer som ytterligare kunde stärka effektiviteten

En utmaning är att säkerställa att kurserna får tillräckligt många sökande. Marknadsföring spelar därför en viktig roll, och flera folkhögskolor arbetar aktivt med att sprida information om utbildningarna genom olika kanaler. Närvaro på mässor, riktad annonsering i sociala medier och samarbete med gymnasieskolor visar sig vara effektiva strategier för att öka kännedomen om kurserna. Det finns även indikationer på att tidigare studenter fungerar som ambassadörer och sprider budskapet vidare, vilket bidrar till ett ökat intresse. Dessutom visar vissa kurser sig kunna förstärka varandra – exempelvis är deltagare i en front-end-utbildning ofta intresserade av att fortsätta med en back-end-kurs.

Vissa planerade kurser, exempelvis inom kriminalvårdarutbildning och exportsäljarutbildning, blir inte av på grund av externa faktorer som regleringar och COVID-19-pandemin. Det framkommer i intervjuerna att folkhögskolorna önskar mer stöd i hanteringen av sådana hinder, exempelvis genom en tätare dialog med regionen för att snabbare kunna omfördela resurser eller anpassa utbildningsinnehållet.

En faktor som kan påverka den i viss mån varierande kvaliteten av ansökningarna är att i och med att statsbidragen minskat för folkhögskolor under insatsens lopp, uppstår eventuellt situationer där folkhögskolor ansöker om medel som är avsedda för kursutveckling men som används för att kortsiktigt fylla på den över lag nedskurna budgeten. Ett sätt att förhålla sig till denna eventuella problematik skulle vara att från regionens sida vara ännu tydligare i vad man förväntar sig för utfall, redovisande för vad medlen avses användas till och har använts till, och vilken kurs folkhögskolan som mottagit medel ämnar ta bort ur kursutbudet för att göra plats för den nya kursen vars syfte är att bidra till kompetensförsörjningen i Skåne.

En fråga som uppkommer gäller kravet på att de kurser som utvecklas med stöd av utlysningssmedlen också ska implementeras och ersätta befintliga kurser i folkhögskolornas ordinarie utbud. I praktiken visar detta sig vara en svår balansgång. Även om många folkhögskolor genomför omprioriteringar i sitt kursutbud finns det också en frustration över att behöva lägga ner tidigare kurser för att göra plats för de nya. Detta kan skapa en motsättning mellan behovet av innovation och behovet av kontinuitet i skolornas verksamhet.

En annan aspekt som lyfts är frågan om hur utbildningsansökningarna formuleras. Vissa ansökningar är inte tillräckligt skarpa, vilket kan göra det svårare att säkerställa att medlen används på ett effektivt sätt. En möjlighet att förbättra detta skulle kunna vara att ge folkhögskolorna mer vägledning i hur ansökningarna bör utformas. Genom att

tydligare definiera nyckelbegrepp som "bristyrken" och klargöra vad som förväntas av de sökande, skulle kvaliteten på ansökningarna kunna höjas.

Relaterat till detta är att det enligt intervjuerna finns utmaningar i att hitta rätt balans mellan utbildarnas frihet och arbetsmarknadens krav. Vissa utbildningar har fått justeras i efterhand för att bättre matcha branschernas behov. Ett exempel är en utbildning inom kreativa yrken där det initialt fanns bristande förståelse mellan folkhögskolan och arbetsgivarna kring vilka kompetenser som var mest eftertraktade. Även här kunde starkare styrning från regionens sida eventuellt bidra till en lösning i att finna balansen.

Med detta sagt kan det finnas kulturella faktorer som påverkar viljan att söka denna typ av medel om de kommer med en större styrning och kontroll från finansiärens sida. Det har att göra med att man på mottagarsidan uppskattar flexibiliteten i insatsen och vill värna om folkhögskolornas autonomi. Å andra sidan påpekas det att det är frivilligt att söka denna typ av medel, och om en folkhögskola inte upplever att denna typ av finansiering lämpar sig för skolans ändamål, kan man autonomt välja att avstå från att söka medlen.

Slutligen påpekas det att även om utlysningarna fungerar väl som en form av uppstartsmedel, ligger den största kostnaden i själva genomförandet av kurserna – särskilt under det första året. Här skulle det kunna vara värdefullt att undersöka möjligheten att komplettera utlysningarna med någon form av genomförandemedel för att underlätta övergången från utvecklingsfas till etablerad utbildning.

Sammanfattningsvis pekar datainsamlingen på att effektiviteten i Region Skånes satsning på yrkesinriktade kurser inom folkhögskolor i påverkats av utbildningarnas flexibilitet och anpassningsförmåga. Folkhögskolorna har haft möjlighet att identifiera och utveckla kurser utifrån regionala behov, vilket har lett till positiva resultat, såsom ökade ansökningar. Viktiga framgångsfaktorer har varit tillgång till rätt expertstöd, rekrytering av lämplig personal och ett nära samarbete med branschen. Trots dessa framsteg har det funnits utmaningar, som att balansera utbildarnas frihet med arbetsmarknadens krav, säkerställa tillräckligt antal sökande och hantera finansieringsbegränsningar. För att förbättra effektiviteten ytterligare kan tydligare riktlinjer och eventuellt kompletterande genomförandemedel övervägas.

2.2.3 Utvärderingskriteriet Effekter

Detta kapitel handlar om effekterna och utmaningarna som uppkommit från Region Skånes satsning på yrkesinriktade kurser inom folkhögskolorna. Insatsen har resulterat i stärkta samarbeten mellan folkhögskolor och näringsliv, och flera utbildningar har fått en tydlig koppling till arbetsmarknadens behov. Samtidigt har det uppstått utmaningar, särskilt kring långsiktig finansiering och behovet av att omprioritera kursutbudet.

Insatsen har flera positiva effekter, framför allt genom att folkhögskolorna får en ökad förståelse för kompetensförsörjning och bristyrken, samt genom att samverkan mellan folkhögskolor och näringsliv stärks. Detta leder till att fler utbildningar får en tydlig koppling till arbetsmarknadens behov och att studenterna i många fall har lättare att etablera sig i arbetslivet efter avslutad utbildning.

Samtidigt kvarstår vissa utmaningar, framför allt när det gäller långsiktig finansiering och hur man kan motivera folkhögskolor att i högre grad omprioritera sina kursutbud. Frågor om hur utvecklingsmedel bör utformas, hur man kan säkerställa att kurser faktiskt genomförs och hur man kan stötta folkhögskolor i att ta större steg in i kompetensförsörjningssystemet är relevanta att följa upp i framtiden.

En av de tydliga effekterna av insatsen är att folkhögskolorna börjar föra en mer aktiv dialog kring bristyrken och regional utveckling. Genom Region Skånes utlysning får folkhögskolorna tillgång till material och information som förtydligar regionens mål med utbildningssatsningar, vilket bidrar till en ökad förståelse för de politiska prioriteringarna inom kompetensförsörjning.

I samband med ansökningsprocesserna efterfrågar folkhögskolorna allt oftare statistik och rapporter om bristyrken. Detta kan tolkas som en indikator på att de inte tidigare varit djupt insatta i kompetensförsörjningsfrågor, men att de genom insatsen börjar intressera sig mer för ämnet. Samtidigt förs en diskussion mellan folkhögskolorna om vilka utbildningar som är relevanta att erbjuda, vilket kan ses som ytterligare ett tecken på att deras inställning till sin roll inom yrkesutbildning och kompetensförsörjning håller på att förändras.

Ett särskilt intressant perspektiv är att vissa folkhögskolor tidigare inte alltid sett sin verksamhet som en direkt väg till arbete, utan snarare som en utbildningsform som minskar utbildningsklyftor och förbereder studenter för vidare studier. Genom insatsen har dock flera rektorer börjat betrakta folkhögskolorna som en mer direkt del av kompetensförsörjningssystemet i regionen.

En positiv bieffekt av insatsen är att folkhögskolorna får ett tydligare krav på sig att föra en dialog med näringslivet i samband med att nya utbildningar tas fram. Det räcker inte med att en rapport pekar på kompetensbrist inom ett visst yrke – folkhögskolorna behöver etablera faktiska kontakter med arbetsgivare för att säkerställa efterfrågan på de utbildningar de vill erbjuda. Denna process leder till att fler folkhögskolor bygger upp lokala nätverk med företag, vilket i sin tur ger studenterna bättre praktikmöjligheter och kontakt med potentiella arbetsgivare.

Samarbetet mellan folkhögskolor och näringslivet märks särskilt inom vissa utbildningsområden. Inom exempelvis programmering visar företag intresse för att delta i utbildningarna för att skapa kontakter med studenterna och positionera sig som attraktiva

arbetsgivare. Detta resulterar i en tätare samverkan mellan skola och arbetsliv, vilket gör att utbildningarna bättre kan anpassas till de kompetenskrav som finns på arbetsmarknaden.

I vissa fall visar sig denna anpassning vara direkt avgörande för att utbildningarna ska leda till jobb. Ett exempel är en undersköterskeutbildning, där examinerade studenter får anställning trots att det samtidigt finns arbetslösa undersköterskor i Skåne. Detta tyder på att utbildningens utformning och koppling till arbetslivet är avgörande för att studenterna ska bli anställningsbara.

Insatsen leder till att vissa folkhögskolor i högre grad ser sig själva som en del av regionens kompetensförsörjningssystem, särskilt i de fall där utbildningarna fungerar väl. Samtidigt finns det en osäkerhet kring hur denna typ av yrkesinriktade utbildningar ska finansieras på lång sikt. Detta gör att vissa folkhögskolor börjar söka medel från yrkeshögskolan för att kunna fortsätta driva de utbildningar de startat med hjälp av Region Skånes utlysningar.

En utmaning som kvarstår är att det inte är helt klart vad som skulle kunna få folkhögskolorna att i högre grad omprioritera sitt kursutbud. Många av de kurser som bedrivs är av hög kvalitet och samhällsrelaterade betydelsefulla, även om de inte riktar sig mot bristyrken. Dessutom tar det tid att utveckla en riktigt bra utbildning, och när en folkhögskola väl har en etablerad och fungerande kurs kan tröskeln vara hög för att lägga ner den till förmån för en ny, mer arbetsmarknadsinriktad utbildning.

De mest påtagliga effekterna, utgående från materialet inskaffat i denna utvärdering, inkluderar ökade branschkontakter och en förståelse för kompetensförsörjningsfrågor inom folkhögskolorna. Några skolor blir mer etablerade inom specifika branscher, som dataspelsindustrin och vården. Insatsen bidrar till att folkhögskolorna börjar se sig själva som en del av det regionala kompetensförsörjningssystemet, men vissa menar att den traditionella friheten och flexibiliteten i folkhögskolevärlden kan stå i konflikt med mer styrd yrkesutbildning.

En annan viktig effekt som intervjuerna lyfter fram är att insatsen bidrar till att förändra synen på folkhögskolor som en del av det formella utbildningssystemet. Traditionellt har folkhögskolor haft en friare roll, men genom satsningen integreras de i högre grad i regionens strategiska planering för kompetensförsörjning. Detta leder till en mer strukturerad dialog med branscherna och ett ökat intresse från arbetsgivare att samarbeta kring utbildningar.

Samtidigt finns vissa utmaningar med att förena folkhögskolornas fria pedagogiska modell med mer branschstyrda utbildningar. Intervjuerna pekar på att det finns en risk att folkhögskolornas unika värden, såsom individanpassad undervisning och ett

helhetsperspektiv på lärande, kan påverkas om de tvingas anpassa sig för mycket efter arbetsmarknadens snabba förändringar.

En utmaning är att vissa utbildningar inte kan starta trots att kursplaner har tagits fram. Ett problem som lyfts är att de utlysta medlen inte omfattar finansiering av själva genomförandet av utbildningen, vilket innebär att skolorna kan hamna i en situation där en välplanerad kurs inte kan sjösättas på grund av bristande resurser. En lösning skulle kunna vara att se över utformningen av utlysningen och överväga hur man kan skapa bättre förutsättningar för att kurserna faktiskt ska kunna genomföras.

En relaterad fråga är osäkerheten kring kursers långsiktiga överlevnad. Önskemålet om att utbildningar som utvecklas med stöd av utlysningarna ska kunna fortleva även efter att medlen tagit slut kan vara svårt att uppfylla. Det finns alltid en risk att nya utbildningsidéer inte får det genomslag som förväntats, och vissa folkhögskolor uttrycker att detta krav kan göra dem tveksamma till att söka medel – särskilt eftersom de inte kan garantera att de kommer ha resurser att driva utbildningen på lång sikt.

Sammanfattningsvis har insatsen haft positiva effekter genom att folkhögskolorna får en större förståelse för kompetensförsörjning och stärker sina relationer med näringslivet. Detta resulterar i bättre anpassade utbildningar som gör det lättare för studenter att hitta arbete. Samtidigt kvarstår utmaningar, särskilt vad gäller långsiktig finansiering och hur man kan motivera folkhögskolorna att omprioritera sina utbildningar. Det finns även en osäkerhet kring kursers långsiktiga överlevnad och genomförande, vilket kräver att utlysningarna ses över för att skapa bättre förutsättningar för skolorna. Trots dessa utmaningar börjar folkhögskolorna betrakta sig själva som en viktig del av kompetensförsörjningssystemet, vilket innebär en förändrad syn på deras roll i det regionala utbildningslandskapet.

2.2.4 Utvärderingskriteriet Bärkraft

Utifrån den genomförda satsningen och de resultat och lärdomar som framkommer, kan man reflektera över förutsättningarna för långsiktiga effekter och insatsens bärkraft. För att en satsning som denna ska ha hållbara effekter på lång sikt, är det avgörande att både de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är på plats. Nedan följer en sammanfattning av de faktorer som kan anses relevanta för att bidra till insatsens långsiktiga hållbarhet.

En central aspekt för att säkerställa långsiktiga effekter är att folkhögskolorna har de resurser som krävs för att förvalta och vidareutveckla de utbildningar som startas med hjälp av medlen. Det handlar om både ekonomiska och fysiska resurser. För att upprätthålla och fortsätta driva kurserna krävs investeringar i lärare, undervisningsmaterial och lokaler. Som exempel påpekar flera folkhögskolor att utbildningar inom exempelvis kockyrken eller undersköterskeutbildningar kräver

investeringar i specialiserad utrustning som inte fanns på plats från början, såsom ugnar för kockutbildningar eller metodrum för undersköterskeutbildningar. Den långsiktiga bärkraften för dessa utbildningar hänger därför på att skolorna har möjlighet att fortsätta investera i den nödvändiga utrustningen och att de har de ekonomiska medlen att hålla utbildningarna vid liv på sikt.

Vidare är det viktigt att förstå att för att en utbildning ska vara långsiktigt hållbar, behöver det också finnas utrymme i folkhögskolornas ordinarie kursutbud för att implementera de nya kurserna eller en vilja att bortprioritera befintliga kurser. Om skolorna behöver avveckla andra kurser för att kunna genomföra dessa nya utbildningar, kan det skapa frustration och potentiellt påverka den långsiktiga viljan att engagera sig i fler branschspecifika utbildningar. Det är därför avgörande att det finns en balans mellan de medel som tilldelas för att starta utbildningarna och de resurser som skolorna kan förvänta sig från andra håll för att upprätthålla och vidareutveckla dem.

En annan viktig förutsättning för långsiktig bärkraft är att insatserna har tydliga mål och uppföljningssystem. För att kunna mäta framgång och identifiera områden för förbättring är det viktigt att ha definierade indikatorer som kopplas till insatsens resultat. En lärdom från den aktuella satsningen kopplat till ovannämnda förutsättning är att tydlig styrning, från Region Skåne, i form av detaljerade mål och riktlinjer för vad utbildningarna ska uppnå, är fördelaktig. Målen bör inte bara gälla utbildningens genomförande utan även långsiktig hållbarhet, såsom hur man säkerställer att utbildningarna fortsätter att vara relevanta för arbetsmarknaden och kan generera sysselsättning för de studerande.

För att säkerställa långsiktig framgång är det också viktigt att följa upp och utvärdera effekterna av utbildningarna på en regelbunden basis. Det innebär att man inte bara bör se till kortsiktiga resultat, som exempelvis antal deltagare eller genomförda kurser, utan även långsiktiga effekter på sysselsättningen inom de aktuella yrkesområdena. Det kan också vara relevant att följa upp hur utbildningarna direkt bidrar till att stärka den lokala kompetensförsörjningen och om de skapar hållbara partnerskap med näringslivet.

För att utbildningarna ska fortsätta vara relevanta och efterfrågade av arbetsmarknaden är en nära samverkan med näringslivet avgörande. Under satsningens gång har det framkommit att den aktiva dialogen mellan folkhögskolorna och arbetsgivare har haft positiva effekter, inte bara för att säkerställa att utbildningarna är anpassade till marknadens behov, utan även för att skapa praktikmöjligheter och arbetsplatser för de studerande. För att långsiktigt upprätthålla denna samverkan är det viktigt att folkhögskolorna fortsätter att utveckla sina nätverk och samarbeten med relevanta företag och arbetsgivare.

Ett sätt att säkerställa att näringslivet är engagerat i utbildningarna även på lång sikt är att inkludera advisory boards, där representanter från företag och andra relevanta aktörer

kontinuerligt kan ge feedback på utbildningarnas innehåll och relevans. Denna form av samverkan kan bidra till att utbildningarna anpassas fortlöpande och därmed öka sin långsiktiga bärkraft genom att alltid ligga i linje med arbetsmarknadens behov.

En annan viktig aspekt av långsiktig bärkraft är hur folkhögskolorna ser på sin roll i den regionala kompetensförsörjningen. Under satsningens gång har vissa folkhögskolor börjat se sig själva som en viktig aktör i den regionala arbetskraftsutvecklingen. Denna förändring i termer av ett breddat synsätt, där folkhögskolor i högre grad öppnat ögonen för en något bredare roll i regional kompetensförsörjning, är ett steg i rätt riktning. För att denna förändring ska vara hållbar krävs det att folkhögskolorna på ett eller annat sätt får medel för att kunna utveckla yrkesinriktade utbildningar och omprioritera sina kursutbud för att möta kompetensbehoven på arbetsmarknaden.

Sammanfattningsvis finns det goda förutsättningar för långsiktiga effekter och bärkraft, men flera faktorer måste beaktas för att säkerställa att utbildningarna fortsätter att vara relevanta, hållbara och effektiva. Det krävs investeringar i resurser för att upprätthålla och vidareutveckla utbildningarna, tydligare styrning och uppföljning av insatsens resultat, en fortsatt samverkan med näringslivet samt ett fortsatt förändrat synsätt på folkhögskolornas roll i kompetensförsörjningen.

2.3 Lärdomar och sammantagen bedömning

Satsningen har i stor utsträckning uppnått sina mål genom att stödja utvecklingen av nya yrkesinriktade kurser och förbättra samverkan med arbetslivet. Den har även lett till en ökad förståelse för folkhögskolornas roll i kompetensförsörjningssystemet. Dock finns behov av tydligare riktlinjer och uppföljning för att säkerställa att satsningens effekter blir varaktiga. För att säkerställa en långsiktig bärkraft bör det finnas bättre förutsättningar för finansiering av yrkesutbildningar inom folkhögskolan och ett fortsatt stöd för att utveckla hållbara samverkansmodeller mellan utbildning och arbetsliv.

Nyckellärdomar från insatsen:

- Resurser för långsiktig förvaltning hos mottagare av medel: En viktig lärdom är att mottagarna av denna typ av medel behöver ha både ekonomiska och fysiska resurser för att förvalta bidragen på lång sikt. För att utbildningar ska kunna bedrivas effektivt krävs medel för lärare, utrustning och lokaler. Till exempel kan en kockutbildning kräva investeringar i köksutrustning om faciliteterna inte redan är anpassade. Det är därför viktigt att säkerställa att mottagarna har både rätt lokalresurser och utrustning för att genomföra utbildningarna som planerat. Denna lärdom riktar sig till mottagarna av medlen, det vill säga folkhögskolorna, och gäller för ett fortsatt genomförande av denna typ av insats för

utbildningsformen då den fokuserar på den långsiktiga driften och upprätthållandet av kurserna.

- Tydligare styrning och uppföljning från Region Skåne: För att öka måluppfyllelsen bör det finnas tydligare mål och uppföljning för de medel som delas ut. Det handlar om att definiera vad exakt man vill uppnå med medlen och skapa uppföljningsmekanismer för att mäta resultaten. Folkhögskolorna behöver eventuellt också stöd i ansökningsprocessen och kunskapsdelning om vad man vill uppnå med dessa utbildningssatsningar. Denna lärdom riktar sig mot Region Skåne som finansär och är central för ett fortsatt genomförande av denna typ av insats för utbildningsformen eftersom den berör insatsens övergripande styrning och uppföljningsprocess.
- Rådgivning av mottagare av medel vid kursframtagning: En annan lärdom är att framgången för utbildningarna hänger på att rätt expertkompetens finns tillgänglig vid framtagandet av kursplaner och implementering av kurser. Folkhögskolorna behöver komma åt sakkunniga för att skapa kvalificerade utbildningar och säkerställa att personalen som implementerar kurserna har rätt kompetens. Denna lärdom gäller direkt för själva kursutvecklingen hos folkhögskolorna.
- Uppdragsutbildningar i samverkan med näringslivet: En potentiell väg för att nyttja folkhögskolornas kapacitet bättre är att utveckla uppdragsutbildningar i samarbete med företag. Folkhögskoleaktörer signalerar att de önskar kunna skapa utbildningar som företag finansierar för att i högre grad kunna möta arbetsmarknadens behov, samtidigt som de skulle få möjlighet att använda sina resurser mer effektivt. För att detta ska vara möjligt krävs dock utvecklingsmedel för att finansiera personalresurser och aktiviteter som behövs för realiserandet. Denna lärdom är riktad till folkskoleaktörer och Region Skåne som potentiell finansär av utvecklingsmedel och primärt inriktad på att möjliggöra och finansiera själva kursutvecklingen av nya utbildningar.
- Näringslivets engagemang i praktik och kompetensförsörjning: En insikt är att näringslivet behöver vara mer öppet för att ta emot PRAO-elever och praktikanter från folkhögskolor och andra utbildningar. För att öka engagemanget bör det skapas incitament och tydliggöras fördelarna med att ta emot praktikanter och bidra till kompetensförsörjningen på lång sikt. Denna lärdom riktar sig mot näringslivet och folkhögskolorna och är relevant för ett fortsatt genomförande av denna typ av insats för utbildningsformen då den syftar till att bygga upp långsiktiga relationer och förutsättningar för studenternas integration i arbetslivet,

men den är även en observation som gäller näringslivets och folkhögskolornas samverkan, vilket folkhögskolorna kan påverka.

- Advisory boards för kontinuerlig utbildningsutveckling: En framgångsfaktor har varit att inkludera en advisory board bestående av representanter från företag och andra relevanta utbildare. Dessa boards ger kontinuerlig feedback och utvecklingsförslag som säkerställer att utbildningarna är anpassade efter arbetsmarknadens behov. Det kan därför vara nyttigt att upprätta en advisory board i samband med kursutvecklingen och implementeringen, där representanter träffas regelbundet för att diskutera och ge råd om utbildningarnas relevans och utveckling mot arbetsgivarnas behov. Med detta sagt är det möjligt att det blir en orimligt tung administrativ insats för skolorna att utveckla och administrera egna råd, och att man kunde uppnå driftsfördelar med att endera bedriva denna typ av boards på regional- eller delregional nivå eller genom regelbundna branschdialoger med bara folkhögskolorna exempelvis 1–3 gånger per år. Om Region Skåne (eller annan motsvarande finansiär av denna typ av insatser) överväger att i framtida utlysningar uppmuntra, eller rentav kräva, att advisory boards inrättas vid kursutveckling bör man beakta att det för folkhögskolor kunde upplevas som en för kostsam och administrativt betungande insats. Detta kunde i sin tur eventuellt avskräcka vissa aktörer från att ansöka om medel, om kraven upplevs som för omfattande.

Sammanfattat kan det konstateras att advisory boards har visat sig vara ett värdefullt verktyg i kursutvecklingen. Genom att kontinuerligt koppla utbildningarna till arbetslivets behov har de bidragit med relevanta insikter och stärkt kursernas arbetsmarknadsanknytning. I en framtida modell bör den finansierande aktören för denna typ av insatser – i detta fall Region Skåne – därför överväga var ansvaret för att initiera och administrera advisory boards bör ligga – på folkhögskolenivå, delregional nivå eller regional nivå. Denna lärdom riktar sig både till folkhögskolorna – som eventuellt skulle upprätta boards – och Region Skåne som finansiär. Den gäller både för själva kursutvecklingen och för ett fortsatt genomförande av denna typ av insats för utbildningsformen, eftersom den handlar om att säkerställa att kurserna skapas relevanta och förblir relevanta över tid genom kontinuerlig anpassning och återkoppling

3. Utvärderingens resultat för utbildningsformen lärosäten

I detta kapitel framställs insatsens resultat för utbildningsformen lärosäten. Kapitlet börjar med en kort sammanfattning av insatsen och dess syfte, varefter insatsens resultat och lärdomar framställs enligt utvärderingskriterierna relevans, effektivitet, effekter och bärkraft.

För lärosäten fördelades medel enligt följande under perioden 2020–2024: År 2020 beviljades 2 469 000 SEK till tre mottagare, vilket resulterade i fem kursplaner. År 2021 beviljades 2 126 784 SEK till två mottagare, med fyra kursplaner som utfall. År 2022 beviljades 1 100 000 SEK till en mottagare, vilket resulterade i tre kursplaner. År 2024 beviljades 1 499 000 SEK till tre mottagare, vilket även det resulterade i tre kursplaner.

3.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen lärosäten

Satsningen på högskolor och universitet syftar till att skapa fler möjligheter för det skånska näringslivet att ta del av flexibla kompetensutvecklingsinsatser för sin befintliga personal. Målet är att utveckla ett bredare utbud av fortbildningsmöjligheter för yrkesverksamma.

I flera handlingsplaner från Forsknings- och innovationsrådet i Skånes (FIRS) strategiska grupper lyfts kompetensförsörjning och kompetensutveckling fram som avgörande för en hållbar tillväxt inom olika styrkeområden i regionen. Utvecklingsmedlen används för att stärka kopplingen mellan Skånes innovationsstrategi för hållbar tillväxt och satsningar på livslångt lärande vid skånska lärosäten.

Satsningen betonar vikten av samverkan mellan lärosäten, FIRS strategiska grupper och andra aktörer, såsom klusterorganisationer. Målet är att öka utbudet av flexibla kurser på högskolenivå, förbättra möjligheterna till livslångt lärande för yrkesverksamma i Skåne och stärka kopplingen mellan innovationsstrategin och lärosätenas uppdragsutbildningar. Dessutom stärks samarbetet kring kompetensutveckling mellan högskolor, universitet och andra aktörer.

3.2 Utvärdering

Nedan sammanfattas resultaten av utvärderingen för utbildningsformen lärosäten. Utvärderingen bygger på en kombination av dokumentstudier och fördjupande intervjuer

samt analys av dessa. Dokumentstudierna omfattar utlysningstexter, beviljade ansökningar, redovisningar och slutrapporter. Utöver detta har en semistrukturerad intervju genomförts med Region Skånes ansvariga för utbildningsformen lärosäten inom denna satsning, samt två fördjupande semistrukturerade intervjuer – en med ett lärosäte som mottagit medel inom ramen för insatsen och en med en industrirepresentant kopplad till genomförda satsningar.

3.2.1 Utvärderingskriteriet Relevans

Detta kapitel behandlar insatsens relevans genom att analysera hur väl de genomförda åtgärderna svarade mot identifierade behov. Fokus ligger på i vilken utsträckning insatsen adresserade målgruppernas faktiska förutsättningar och utmaningar samt hur väl den anpassades för att möta utbildningsanordnarnas, arbetsgivarnas och deltagarnas behov.

Högre utbildning, genom universitet och högskolor, spelar en central roll i både kunskapsproduktion och utbildning av arbetskraft. I en tid där arbetsmarknadens behov snabbt förändras, blir det allt viktigare att högre lärosäten inte bara utbildar studenter utan också aktivt bidrar till att utveckla och sprida ny kunskap till olika branscher. Ett viktigt område för utveckling är samarbetet mellan lärosäten och näringslivet, särskilt när det gäller att anpassa utbildning och forskning till lokala branschens specifika behov och krav.

Långsiktigt handlar detta om att skapa strukturer där kunskap inte bara produceras inom akademiska väggar, utan också delas och appliceras i praktiken. En sådan överföring av kunskap kan skapa nya insikter för både akademien och näringslivet, då forskare får nya frågeställningar genom att kommunicera med praktiker, medan branschen får tillgång till den senaste forskningen och innovativa lösningar.

Region Skånes satsningar på att stimulera utvecklingsprocesser inom högre utbildning är särskilt relevanta för att stärka kopplingen mellan forskning och bransch. Insatsen handlar inte bara om att utbilda arbetskraft för framtida behov, utan också om att skapa ett ökat samarbete mellan akademien och de branscher som är kunskapsintensiva och snabbt utvecklas.

Genom uppdragsutbildning, där utbildning erbjuds utifrån arbetsgivarnas behov snarare än arbetstagarnas, kan lärosäten spela en viktig roll i att stärka branschernas kompetens och innovationskraft. Detta innebär en förändring från traditionell utbildning, där det mer individcentrerade perspektivet dominerat, till en mer branschfokuserad utbildning som syftar till att skapa konkreta, efterfrågade kompetenser i samarbete med arbetsgivare och branschorganisationer. Hypotesen bakom Region Skånes insats har varit att om det skapas strukturer där branschföreträdare, utbildare och forskare arbetar tillsammans, så kan en dynamisk process för kunskapsöverföring och utveckling av relevanta utbildningar stimuleras. Detta kan också leda till att utbildningarna inte bara blir mer relevanta för

arbetsmarknaden, utan också bidrar till en långsiktig tillväxt i Skånes specialiserade branscher.

En viktig aspekt är att insatserna är direkt kopplade till Skånes specialiseringsområden, vilket ger både relevans och konkret nytta för de specifika branscher som Region Skåne valt att fokusera på. Här ser vi en intressant skillnad mellan Region Skånes satsningar och andra regioners arbete – det har inte tidigare funnits ett lika tydligt riktat arbetssätt för att integrera uppdragsutbildning med regionala behov, och andra regioner har uttryckt stort intresse för modellen. Detta gör insatsen unik och innovativ i sitt sätt att tänka kring utbildningens roll i den regionala utvecklingen.

Region Skånes utlysningar för att stödja och utveckla utbildningsinsatser upplevs ofta relevanta av lärosäten, särskilt med tanke på de begränsade resurser och den tid som ofta är svårt att avsätta för utveckling av nya kurser och utbildningar. Lärosäten kan uppleva att det kan vara en utmaning att få tillräckligt med tid och resurser för att utveckla och förnya kursutbudet. Samtidigt innebär dessa utlysningar en möjlighet att tillgodose regionala behov och stärka kopplingen mellan akademi och industri, vilket stärker universitetets bidrag till samhället över lag.

Processen innebär för exempelvis Lunds universitet i praktiken att de ofta kontaktar relevanta institutioner och lärare, beroende på vilken typ av utlysning det handlar om, för att diskutera hur de arbetar med industrin och identifiera gemensamma behov. Detta tillvägagångssätt gör det möjligt för utbildningsanordnaren att ta fram en konkret plan för hur utbildningarna ska genomföras, inklusive att skapa en budget för lärartid och andra resurser som krävs för kursens utveckling. Genom att samarbeta med branschkluster kan de också genomföra behovskartläggningar för att säkerställa att de utbildningar som erbjuds verkligen möter företagets och arbetsmarknadens behov.

Sammanfattningsvis spelar högre utbildning en avgörande roll i att forma framtidens arbetskraft och stärka kopplingen mellan akademi och näringsliv. Region Skånes satsningar på att stimulera utvecklingsprocesser inom högre utbildning, genom uppdragsutbildning och samarbete med branscher, har visat sig vara en relevant insats för att skapa relevanta och efterfrågade kompetenser. Genom att fokusera på regionala behov och anpassa utbildningarna till Skånes specialiserade branscher, bidrar dessa insatser till både ökad innovation och långsiktig tillväxt. Modellen har visat sig vara unik och innovativ, och har väckt intresse i andra regioner som vill ta efter den framgångsrika samarbetsmodellen mellan akademi och industri.

3.2.2 Utvärderingskriteriet Effektivitet

Effektiviteten i genomförandet av Region Skånes insats för att stimulera utvecklingsprocesser inom lärosäten har påverkats av flera faktorer. Avgörande faktorer

för ett framgångsrikt genomförande är bland annat samarbetsstrukturer, hantering av resurser och administrativa processer.

Framgångsfaktorer för ett effektivt genomförande

En nyckelfaktor för insatsens framgång är det effektiva samarbetet mellan Region Skåne och de involverade lärosätena. De mest framgångsrika exemplen involverar ofta en driven person på lärosätet, som har ett etablerat nätverk och förmågan att översätta utlysningarna till konkreta idéer och projekt. Framgångsrika fall uppstår även när det finns en klusterorganisation som är intresserad och engagerad i att utveckla specifika utbildningsinsatser.

Det har visat sig att de mest lyckade projekten kommer till stånd när det under ytan finns ett redan existerande behov. I dessa fall möjliggör bidraget från Region Skåne att dessa behov kan konkretiseras genom kursplaner eller workshops.

Effektiv användning av denna typ av medel kan såldes stärkas av exempelvis centraliserade affärsorganisationer som kan koppla samman potentiella behov med lärare och resurser. Om det är upp till individuella lärare att hitta lösningar själva kan utfallet vara en mer splittrad och mindre strukturerad ansökningsprocess.

En strukturell utmaning som påverkar insatsens effektivitet är hanteringen av bidragens administrativa processer. Eftersom det handlar om ett bidrag snarare än ett uppdrag, finns en viss oro kring hur dessa medel ska hanteras inom organisationerna. Detta leder till osäkerhet om hur kursutveckling ska integreras med pågående verksamhet, då pengarna specifikt är avsedda för utveckling och inte för implementering av kurser.

För att öka kostnadseffektiviteten är det en rekommendation att samarbeta med externa organisationer eller kluster, vilket också leder till att resurser frigörs för projektledar- och koordineringsroller. På så sätt kan lärosätena knyta samman intressenter och hålla workshops, vilket i sin tur leder till en mer fokuserad användning av bidragen.

Det har också framkommit att när summorna för utlysningarna minskar över tid, minskar intresset för att delta i projekt. Detta visar på att det finns ett behov av att hitta en balans i hur mycket resurser som ska avsättas för att upprätthålla engagemanget och effektiviteten i insatsen.

Den administrativa processen påverkar också insatsens effektivitet. Ett exempel är hur rapportering och uppföljning anpassas till lärosätenas arbetssätt. Eftersom många lärosäten är vana vid att skriva forskningsansökningar, använder vissa denna vana för att söka medel. Detta leder till mer strukturerade och detaljerade ansökningar på vissa lärosäten, medan andra, där ansökningarna är mer individuella, har en mer spretig och något mindre effektiv process.

En annan aspekt av den administrativa processen är de organisatoriska förändringarna inom vissa lärosäten. Lunds universitet, till exempel, har valt att decentralisera sina funktioner till fakultetsnivå, vilket kan medföra konsekvenser för kapaciteten eller förmågan att hantera dessa typer av projekt. I praktiken kan det exempelvis medföra ojämlikheter: fakulteter med etablerade kontakter med näringslivet eller god intern projektadministration kan eventuellt dra större nytta av medlen, medan andra kanske halkar efter. Detta kan bidra till ett ojämnt utbud av kurser eller workshops, vilket i sin tur minskar tillgången till kompetensutveckling inom vissa sektorer. Detta kunde eventuellt motverkas genom att exempelvis etablera och stärka existerande forum och nätverk för samverkan där fakulteter möter FIRS strategiska grupper, klusterorganisationer och andra relevanta aktörer.

Faktorer som kunde förbättra effektiviteten ytterligare

För att göra insatsen ännu mer effektiv skulle en potentiell förbättring kunna vara att göra utlysningarna mer tematiska, exempelvis genom att inrikta en utlysning specifikt på Life Science-sektorn. Detta skulle kunna ge mer specifika och fokuserade ansökningar, där idéerna redan är mer utvecklade och tydliga från början. Å andra sidan är en av poängerna med utlysningssprocesserna att många får möjlighet att reflektera över samarbete genom de workshops som anordnas, vilket leder till fler idéer och kontakter.

En annan möjlighet för förbättring skulle kunna vara att ha två olika typer av utlysningar, där den ena riktar sig till större och mer specifika behov, och den andra är mer generell för att locka bredden i ansökningarna. Genom att göra utlysningarna mer flexibla kan man bättre anpassa dem efter de specifika behov som uppstår, och på så sätt stimulera ännu mer samarbete mellan lärosäten och externa aktörer.

En av de större utmaningarna som identifierats rör den delade finansieringen mellan kursutveckling och själva genomförandet av kurserna. Regelverk som uppdragsutbildningsförordningen, högskoleförordningen och statsstödsregler för företag sätter begränsningar för hur finansiering kan utformas, vilket skapar en komplexitet i att utveckla och erbjuda utbildningar på ett flexibelt och ändamålsenligt sätt. Samtidigt visar erfarenheter att företag ofta är återhållsamma med att satsa egna medel på personalutbildning, vilket ställer höga krav på att utbildningarna är mycket specifika och tydligt anpassade till deras behov för att motivera deras engagemang. Detta försvårar möjligheterna att skapa långsiktigt hållbara modeller där både utveckling och genomförande kan ske i nära samverkan med näringslivet.

För att få fler företag att delta och engagera sig i utbildningsinsatser måste således erbjudandet vara väldigt relevant för deras behov. Utbildningarna får inte vara för rigida eller akademiskt fyrkantiga, eftersom detta kan avskräcka yrkesverksamma från att delta. I stället bör utbildningarna utformas med flexibilitet, direkt koppling till företagens

utmaningar och praktisk tillämpning i fokus. När innehållet upplevs som konkret och värdeskapande för verksamheten ökar incitamenten för företag att investera tid och resurser i kompetensutveckling i form av exempelvis denna typ av insatser.

Kostnads-nyttoförhållandet bedöms vara en blandning av positiva synergier och vissa utmaningar, särskilt när det gäller att hålla sig inom de angivna budgetramarna. Projektens kostnader har kunnat överstiga de timmar och medel som initialt budgeterades för, vilket har varit en följd av den omfattande administrationen och det breda engagemanget från olika aktörer. Ett exempel på detta är en ansökan inom området hållbara städer, där målet är att inkludera flera branscher och kluster. Här visar det sig att budgeten inte riktigt räcker till för att täcka alla kostnader, då den administrativa bördan och antalet involverade aktörer är större än vad man initialt hade förutsett. Detta visar sig vara en av de största utmaningarna, där de medel som beviljades inte matchar den omfattning projektet har. För att hantera detta genomförs en pilotstudie som nischas till en specifik del av branschen, nämligen vattensektorn, där arbetet redan har påbörjats och där det finns en konkret utgångspunkt för vidare utveckling. Denna justering av projektet gör det möjligt att fokusera på ett mer avgränsat område, vilket minskar behovet av ytterligare externa finansieringskällor. Samtidigt visar detta på hur utlysningarna, trots att de erbjuder värdefullt stöd, ibland kan kräva mer resurser än de initialt verkar ge för att genomföra ett bredare eller mer komplext projekt. När flera branscher och kluster är involverade, ökar den administrativa komplexiteten, vilket i sin tur påverkar både tidsåtgången och kostnaderna för projektet.

Sammanfattningsvis visar detta att även om utlysningarna från Region Skåne ger möjligheter att skapa betydande synergier, så är det viktigt att budgetera för både den administrativa belastningen och eventuella behov av ytterligare finansiering när projekten växer i omfattning samt beakta de hos lärosäten påtagliga overhead-kostnaderna. Genom att fokusera på mer avgränsade eller nischade områden kan man bättre hantera kostnaderna och effektiviteten i projektens genomförande. Insatsen kan dock bedömas ha relativt god effektivitet i de fall där samarbetet har varit starkt och där de organisatoriska och administrativa processerna har fungerat bra. För att ytterligare förbättra effektiviteten kan vissa strukturella förändringar göras, inklusive mer tematiska utlysningar och anpassningar av de administrativa processerna samt en ännu tydligare koppling till företagets intressen.

3.2.3 Utvärderingskriteriet Effekter

Detta kapitel analyserar insatsens samlade utfall och resultat, med fokus på dess kortsiktiga effekter. Medan insatsens effekter är svåra att mäta precist, i och med att exempelvis målet om att skapa strukturer är svårt att operationalisera, särskilt med frånvaron av ex ante givna indikatorer och kontinuerlig uppföljning av dem, kan utgående

från rapporteringen och genomförda intervjuer göra bedömningen att insatsen haft en rimliga önskade effekter.

Insatsen leder till att flera kurser genomförs och fortsätter att erbjudas till betalande kunder. I flera fall etableras kurser som återkommande utbildningar, vilket visar på en viss grad av måluppfyllelse i termer av genomförandet av utbildningar. Vidare upplevs insatsen underlätta dialogen mellan akademi och näringsliv. Den skapar tydligare vägar för samverkan, inte bara när det gäller kompetensförsörjning utan även i frågor som rör näringslivets omställning. Det finns nu en mer etablerad diskussion kring akademins roll i att stödja företag i förändringsprocesser.

Under genomförandet av insatserna som finansieras genom Region Skåne upplever Lunds universitet både positiva effekter och identifierar några oväntade resultat, särskilt i relation till samarbetet med kluster och näringslivet. En av de mest betydelsefulla effekterna är den förstärkta kontakten med kluster, vilket leder till en mer integrerad samverkan mellan universitet och näringsliv. Denna kontakt möjliggör en närmare koppling mellan forskningsområden och de specifika utbildningsbehov som finns i regionen, särskilt inom de områden som prioriteras av Region Skåne. Ett exempel är hur en ansvarig för forskningsområdet inom smarta städer deltar i en workshop, vilket bidrar till en ökad förståelse för hur utbildningarna kan knytas till näringslivets behov. Här ser lärosäten en möjlighet att arbeta ännu närmare med klustren och näringslivet, vilket stärker relevansen av utbildningarna.

Ett resultat av insatsen är att relationerna mellan klusterorganisationer och lärosäten ställvis fördjupas. Två kluster har exempelvis inorporerat arbetssättet i sin arbetsledningsstruktur, vilket innebär att de nu har en etablerad process för hur de kan använda resurser från framtida utlysningar. Insatsen bidrar till att skapa ett mer systematiskt arbetssätt där klusterorganisationer och akademien arbetar närmare varandra än tidigare. Dessutom breddar kluster sina kontaktytor inom akademien. Tidigare samarbetade de ofta med enstaka individer eller specifika forskargrupper, men genom insatsen har de fått fler och bredare akademiska kontakter. Detta stärker den långsiktiga samverkan mellan akademi och näringsliv.

Klustren, många av dem finansierade av Region Skåne, är i vissa fall väldigt öppna för samarbete med universiteten. I synnerhet är samarbetet med Industriellt Utvecklingscentrum (IUC) framgångsrikt, där god kommunikation och gemensamma mål är avgörande för att skapa mervärde. I de fall där samarbetet inte fungerar lika bra, ses klustren ibland som konkurrens snarare än samarbetspartners, särskilt eftersom klustren också erbjuder utbildningar. Trots detta leder insatsen till att universitet blir mer aktiva i att söka samarbete med klustren, där båda parter förstår värdet av att arbeta tillsammans för att söka medel och genomföra gemensamma projekt.

En lärdom här är att Region Skåne, genom sin roll, kunde spela en mer aktiv styrande funktion. Om regionen ställer tydligare krav på klustren att samarbeta med universiteten, kan man öka effektiviteten och främja långsiktiga samarbeten. Den ökade samverkan och ömsesidiga förståelsen mellan akademi och industri bidrar till att säkerställa att utbildningarna är relevanta och kan anpassas till de faktiska behoven på marknaden.

En av de mest oväntade men positiva effekterna är den förändrade synen på universitetets roll i kompetensförsörjningen. Genom insatsen har universitetet fått en starkare känsla av att det har en betydande roll att spela i att möta näringslivets och samhällets behov av kompetens. Detta leder inte bara till att fler utbildningar och satsningar initieras, utan ger också universitetet den nödvändiga motivationen och budgeten för att satsa på utveckling. När externa aktörer, som Region Skåne, signalerar behovet av denna typ av insatser, börjar även universitetets ledning, som rektorer, se relevansen av dessa initiativ och prioriterar dem högre.

Således är signalvärdet av insatsen en god effekt som uppstår, insikten i att det är avgörande att skapa ett signalvärde för andra aktörer att delta och investera i utbildningssatsningar. Ett exempel på detta är en kompetensportfölj inom Life Science, som en anställd vid ett lärosäte utvecklat och som är direkt kopplad till utlysningen. Genom att koppla ihop olika utlysningar och bygga gemensamma initiativ kan Region Skåne skapa större värde och engagemang. Om Region Skåne fortsätter att fokusera på dessa ämnesområden och främjar samverkan mellan olika aktörer, inklusive kluster och universitet, kan detta vara en väg framåt för att skapa hållbara och långsiktiga utbildningslösningar.

Samtidigt har en del utmaningar identifierats under genomförandet av de utvecklingsinsatser som finansieras av Region Skåne, särskilt när det gäller att effektivt uppfylla behoven och säkerställa att kurserna genomförs på ett hållbart sätt.

En grundläggande utmaning handlar om finansieringen av kursavgifter. Trots att medel för planeringen av kurser beviljas, har små företag svårt att frigöra resurser för att delta i utbildningar, eftersom de ofta inte kan avsätta tid för sina anställda. Detta gör att även om behovet av utbildning finns, är det ekonomiska och praktiska stödet för att genomföra dessa kurser ibland otillräckligt. På institutionerna uppstår ett liknande problem: det är ibland svårt att få lärare att avsätta den nödvändiga tiden för att genomföra kurserna, eftersom det ofta är en del av deras ordinarie tjänst och inte ger tillräcklig kompensation för det extra arbetet.

Detta relaterar till implementeringen av själva kurserna. Även om medel för kursplanering beviljas, innebär det att den faktiska tiden för att genomföra kurserna inte alltid är tillräcklig. Vissa kurser genomförs med framgång, medan andra fortfarande är

under utveckling. Denna tidsbrist gör att det finns en ojämlikhet i hur snabbt och effektivt kurserna kan rullas ut, beroende på tillgången på resurser och lärartid.

En annan central utmaning är den decentralisering av ansvarsområden som införts på Lunds universitet. Eftersom varje fakultet har en ansvarig person som ska hitta medel för de specifika initiativen, är det svårt att skapa tvärgående synergier och samordning mellan olika fakulteter och enheter. Detta leder till att vissa utbildningsinsatser inte kan genomföras lika effektivt som andra, då tvärfunktionell samverkan är begränsad.

För att bättre utnyttja de resurser som finns och få mer synergier, kan Region Skåne eventuellt ställa tydligare krav på sina utlysningar, särskilt när det gäller att involvera forskning och innovation. Ett möjligt sätt att göra detta skulle vara att uppmuntra ansökningar som redan integrerar utbildning och forskningsansökningar samt omfattar minst två olika fakulteter eller institutioner, vilket skulle skapa ett starkare incitament för att utveckla utbildningar som är direkt kopplade till aktuella forsknings- och innovationsprojekt.

En ytterligare potentiell lösning är att skapa en mer flexibel modell för kursstart, där Region Skåne ställer krav på att kurser faktiskt genomförs, men där de kan vara mer flexibla kring starttider och upplägg. Detta skulle hjälpa till att minska de administrativa hindren för genomförandet och ge institutionerna och aktörerna större frihet att anpassa kurserna efter sina egna förutsättningar.

En annan insikt är behovet av att ha olika typer av utlysningar, både breda och snäva. Medan snäva yrkesinriktade utlysningar är framgångsrika för att direkt adressera kompetensbehov i specifika branscher, har mer breda ansatser, som till exempel Trelleborgs kommuns kompetensfond, också visat sig vara effektiva. Dessa bredare utlysningar kan involvera forskning och ge möjlighet för mer tvärgående samarbeten, vilket också stärker utbildningens relevans och långsiktiga genomslag.

En ytterligare utmaning är att mycket av arbetet på lärosäten fortfarande är personbundet snarare än organisatoriskt förankrat. Det innebär att relationerna kan försvagas om nyckelpersoner byter roll eller om finansieringen för denna typ av verksamhet uteblir. En viktig fråga för framtiden är därför hur detta arbetssätt kan bli mer systematiskt och långsiktigt hållbart, snarare än beroende av enskilda väl insatta, kompetenta och motiverade individer. Exempelvis har Lunds universitet i viss mån redan en inbyggd kapacitet för att arbeta med affärsutveckling och externa samarbeten, men akademiens interna arbetssätt och språkbruk upplevs fortfarande skilja sig från det företagsorienterade perspektivet. Detta kan vara en aspekt att vidareutveckla i framtida satsningar.

Sammanfattningsvis har insatsen flera uppfyllda effekter, särskilt när det gäller samarbetet med kluster och näringsliv. Insatsen leder till en ökad medvetenhet om universitetets roll i kompetensförsörjning och skapar incitament för att utveckla nya

utbildningar och samarbeten. Samtidigt visar några oväntade effekter på vikten av att ha flexibla och målmedvetna utlysningssmodeller för att effektivt möta både specifika och bredare kompetensbehov.

3.2.4 Utvärderingskriteriet Bärkraft

Detta kapitel adresserar insatsens bärkraft, det vill säga i vilken utsträckning dess effekter kan förväntas bestå efter att interventionen avslutats och vilka faktorer som anses ha inverkan på effekternas fortlevnad. Fokus ligger på hur resultat och lärdomar har tagits vidare samt vilka faktorer som kan stärka eller försvaga insatsens långsiktiga genomslag.

Insatsen öppnar kanaler för en närmare dialog mellan lärosäten och näringsliv, och en avgörande faktor för insatsens hållbarhet är att denna samverkan fortsätter och att kanalerna hålls öppna för diskussion och samarbeten. En av de viktigaste åtgärderna för att säkerställa långsiktig effekt är att dialogen och samverkan mellan akademi, industri och regionala kluster fortsatt prioriteras. Den öppna kontakten mellan parterna möjliggör att lärosäten bygger långvariga och hållbara samarbeten, där behov och idéer från både branscher och akademi fortsätter att mötas och utvecklas.

Trots positiva förutsättningar finns det faktorer som ifrågasätter resultatens bärkraft. En av de största riskerna som identifieras är ekonomiska nedskärningar. Under besparingstider tenderar organisationer att fokusera på kärnverksamheten, vilket leder till att resurser för långsiktig utveckling ofta prioriteras bort. För att säkerställa att de positiva effekterna av dessa utvecklingsprocesser inte går förlorade, är det avgörande att inlemma dessa initiativ som en integrerad del av universitetets långsiktiga uppdrag och strategi. Detta skulle möjliggöra fortsatt stöd och utveckling av de insatser som visat sig effektiva.

En annan faktor som påverkar bärkraften är osäkerheten kring personalens anställningar, resurser, kompetens och kontakter. Under perioder av osäkerhet har minst ett lärosäte valt att inte ansöka om medel, då osäkerheten kring framtida personalförutsättningar är stor. Detta belyser vikten av att skapa stabila och långsiktiga förutsättningar för både personal och finansiering för att upprätthålla resultatens bärkraft. Vidare upplevs insatsens bärkraft vara beroende av personliga kontakter och initiativstarka anställda. Om dessa inte fortsätter i sina roller kan kontakten och samarbetet svalna om det inte lyckas institutionalisera på ett sätt som gör det oberoende av individer.

Insatsen skapar sammanfattningsvis en viktig och hållbar dialog mellan lärosäten, näringsliv och kluster, och för att behålla långsiktiga resultat måste denna samverkan fortsatt prioriteras. En risk för bärkraften är ekonomiska nedskärningar, som kan leda till att långsiktig utveckling inte prioriteras. För att säkerställa insatsens hållbarhet behöver dessa initiativ integreras i universitetens långsiktiga strategi och stödjas med stabil finansiering och personalresurser. Bärkraften påverkas också av osäkerhet kring

personalens framtid, och institutioner måste skapa system som inte är beroende av enskilda individer för att bibehålla samarbeten.

3.3 Lärdomar och sammantagen bedömning

Sammanfattningsvis har Region Skånes satsningar på att stimulera utvecklingsprocesser inom högre utbildning i många fall visat sig vara framgångsrika för att skapa efterfrågade kompetenser och stärka kopplingen mellan akademi och näringsliv. Samtidigt har utlysningarna skapat möjligheter för synergier, men kräver noggrant budgetarbete och anpassning av administrativa processer för att hantera projekt. Samarbeten med kluster och näringsliv har bidragit till ökad medvetenhet om universitetets roll i kompetensförsörjning och skapat incitament för nya utbildningar. För att säkerställa hållbarhet och långsiktiga resultat måste samverkan fortsatt prioriteras, och initiativen bör integreras i universitetens långsiktiga strategi med stabil finansiering och personalresurser.

Nyckellärdomar från insatsen:

- Tydligare identifiering av målgrupper inom lärosäten: För att öka genomslaget av framtida utlysningar är det viktigt att identifiera vilka inom lärosätena som bör nås av informationen. Det gäller både på organisatorisk nivå och inom specifika ämnesområden. Informationen behöver spridas på rätt sätt så att potentiella sökande – både enskilda forskare och institutioner – blir medvetna om möjligheterna i god tid. Denna lärdom gäller ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att förbättra kommunikationen kring framtida utlysningar, och riktar sig till Region Skåne (som utlysare) och lärosätena (som potentiella sökande).
- Samverkan redan i ansökningsfasen: Ett starkare samarbete mellan lärosäten och kluster redan i ansökningsfasen kan stärka relevansen och genomförbarheten av projekten. Genom att utgå från Skånes Smart specialisering kan insatsen kopplas tydligare till relevanta aktörer och branscher. Denna lärdom gäller kursutvecklingen, specifikt i ansökningsfasen för projekt som ska utveckla kurser, och riktar sig till lärosäten och kluster.
- Branschnära områden har lättare att mobilisera aktörer: I mer industrinära sektorer är det ofta lättare att tydligt förklara och motivera varför en utbildningsinsats är relevant. Exempelvis finns en stark koppling mellan industri och teknikdriven kompetensutveckling. Däremot kan bredare och mer interdisciplinära områden, som smarta hållbara städer, vara svårare att definiera och kräver därför en annan strategi för att engagera aktörer. Denna lärdom gäller

kursutvecklingen, i valet av fokusområden för utbildningsinsatser, och riktar sig både till Region Skåne och lärosätena.

- Bättre användning av befintliga nätverk och resurser: Skåne har redan etablerade forskningsråd och nätverk kopplade till sina Smart specialiserings-områden. Dessa kunde ha använts mer strategiskt för att sprida information om utlysningarna och engagera relevanta aktörer. I framtida insatser kan dessa nätverk fungera som en naturlig kanal för både informationsspridning och dialog om hur insatserna kan utformas för att möta faktiska behov. Denna lärdom riktar sig till Region Skåne, och gäller ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att effektivisera informationsspridning och engagemang i framtida utlysningar.
- Tidigare förankring i relevanta grupper: Om en liknande insats startas från grunden igen, bör förankringen i forskningsråd och kluster ske tidigt. Dessa grupper kan vara en resurs för att identifiera relevanta utbildningsbehov och aktörer, samt fungera som en bro mellan akademi och näringsliv. Denna lärdom riktar sig till Region Skåne och gäller ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, vid planeringen av nya initiativ.
- Projekt som involverar många aktörer eller omfattande administrativa processer ofta kräver mer resurser än vad som initialt budgeterades. Detta särskilt när syftet är att skapa bredare samarbeten över flera branscher eller kluster, vilket kan leda till en ökad administrativ börda och därmed högre kostnader. Ett sätt att förhålla sig till detta är att fokusera på mer preciserade insatser som inte kräver en stor mängd aktörer. En lärdom att ta med sig till framtida insatser är således att det kan vara mer kostnadseffektivt att begränsa projektets omfattning eller att noggrant kalkylera de administrativa kostnaderna när flera aktörer och branscher är involverade. Detta kan hjälpa till att skapa mer realistiska budgetar och undvika att projektets genomförande försenas eller att medlen inte räcker till för att täcka hela projektets kostnader. En annan insikt är vikten av att planera för eventuellt behov av ytterligare externa finansieringskällor när projekten är av större omfattning. Denna lärdom gäller både för kursutvecklingen (vid planering av projektomfattning och budgetering) och ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen (för framtida, mer omfattande projekt), och riktar sig både till Region Skåne (som finansiär) och lärosätena (som projektledare/sökande).

4. Utvärderingens resultat för utbildningsformen yrkesvux

I detta kapitel framställs insatsens resultat för utbildningsformen yrkesvux. Kapitlet börjar med en kort sammanfattning av insatsen och dess syfte, varefter insatsens resultat och lärdomar framställs enligt utvärderingskriterierna relevans, effektivitet, effekter och bärkraft.

För yrkesvux fördelades medel enligt följande under perioden 2020–2023: År 2020 beviljades 600 000 SEK till tre mottagare, vilket resulterade i sex kursplaner. År 2021 beviljades 875 000 SEK till två mottagare, med sex kursplaner som utfall. År 2022 beviljades 964 000 SEK till tre mottagare, vilket resulterade i tre insatser. År 2023 beviljades 534 000 SEK till två mottagare, vilket resulterade i två insatser.

4.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen yrkesvux

Yrkesvux är en gymnasial utbildningsform som syftar till att möta arbetsmarknadens kompetensbehov genom yrkesinriktade utbildningar för vuxna. Inom Region Skåne har yrkesvux genomgått särskilda utvecklingsinsatser för att stärka kopplingen mellan utbildningsanordnare och branschorganisationer samt skapa ett mer ändamålsenligt och samordnat kursutbud. Målet är att bredda utbudet genom att utveckla fler yrkesinriktade utbildningar med tydlig branschkoppling inom områden med kompetensbrist, eller att förbättra befintliga kurser för att säkerställa ett stabilt elevunderlag.

Utvecklingen innebär att flera kommuner samarbetar för att marknadsföra gemensamma utbildningar. Det kan också handla om att en branschorganisation eller en grupp företag knyts närmare en utbildning, exempelvis genom marknadsföring, verksamhetsförlagda utbildningsplatser eller kvalitetssäkring kopplad till branschcertifieringar.

På sikt syftar utvecklingsmedlen till att alla skånska kommuner samarbetar för att skapa ett bättre anpassat yrkesvuxutbud med frisök på regional eller delregional nivå. Detta ska leda till en mer effektiv användning av samhällets resurser för yrkesinriktad vuxenutbildning, samt att fler söker utbildningar som arbetsgivare efterfrågar och att utbildningsplatserna får en bättre geografisk spridning.

Utvecklingsmedlen avses användas som stimulansmedel i de regionala samrådsprocesser som utvecklas tillsammans med Skånes kommuner. På så sätt kan Region Skåne stärka sin rådighet och legitimitet inom regionalt yrkesvux och dess dimensionering.

4.2 Utvärdering

Nedan sammanfattas resultaten av utvärderingen för utbildningsformen yrkesvux. Utvärderingen bygger på en kombination av dokumentstudier, fördjupande intervjuer samt en analys av dessa. Dokumentstudierna omfattar utlysningstexter, beviljade ansökningar, redovisningar, delrapporter och slutrapporter. Utöver detta har två fördjupande semistrukturerade intervjuer genomförts med aktörer inom yrkesvux som mottagit utvecklingsmedel under åren, samt en fördjupande semistrukturerad intervju med Region Skånes ansvariga för utbildningsformen yrkesvux inom denna satsning.

4.2.1 Utvärderingskriteriet Relevans

Detta kapitel behandlar insatsens relevans genom att analysera hur väl de genomförda åtgärderna svarar mot identifierade behov. Fokus ligger på i vilken utsträckning insatsen adresserar målgruppernas faktiska förutsättningar och utmaningar samt hur väl den anpassas för att möta utbildningsanordnarnas, arbetsgivarnas och deltagarnas behov.

Insatsen har sin grund i en tydlig utmaning: att säkerställa att yrkesvuxutbildningar är anpassade efter näringslivets kompetensbehov och att stärka utbildningarnas attraktionskraft. En avgörande faktor för yrkesvux är att utbildningar som utvecklas i nära samarbete med arbetsmarknaden visar sig vara mer efterfrågade och resultera i bättre matchning mellan utbildade och arbetsgivare.

Statsbidrag finns redan för att utveckla nya kurser inom yrkesvux, och finansieringen är således inte den huvudsakliga utmaningen. I stället har insatsen ett särskilt fokus på att stärka trycket på kommunerna att arbeta mer strategiskt med rekrytering och attraktivitet, samt att öka samverkan mellan olika aktörer. En viktig del är att skapa förutsättningar för kommunerna att samarbeta med minst två andra kommuner vid planering och genomförande av utbildningar, för att undvika konkurrens och suboptimering på lokal nivå.

För att säkerställa arbetslivets delaktighet inkluderar utlysningarna till yrkesvux även krav på avsiktsförklaringar från branschorganisationer och arbetsgivare. Dessa fungerar som en kvalitetsstämpel och ett bevis på att utbildningarna är förankrade i faktiska kompetensbehov.

Sammanfattningsvis kan insatsen bedömas som relevant ur flera perspektiv. För kommunerna har den stärkt kapaciteten att gemensamt utveckla och erbjuda kvalitetssäkrade yrkesutbildningar. Arbetsgivarna har gynnats av en närmare koppling mellan utbildningssystemet och näringslivet, vilket underlättat kompetensförsörjningen. För de studerande har insatsen resulterat i ett mer attraktivt och behovsanpassat yrkesvuxutbud, vilket har förbättrat möjligheterna till anställning efter avslutad utbildning. Genom dessa insatser har Region Skåne arbetat för att skapa en mer hållbar

och samordnad struktur för yrkesvux, där utbildningar inte bara utvecklas utan också leder till faktiska anställningar inom bristyrken i regionen.

4.2.2 Utvärderingskriteriet Effektivitet

Detta kapitel belyser insatsens effektivitet genom att analysera sambandet mellan de resurser som tillsätts och de kortsiktiga utfallen. Fokus ligger på hur väl resurserna används för att uppnå de avsedda resultaten, vilka faktorer som påverkar genomförandets effektivitet samt vilka aspekter som kan optimeras för att stärka insatsens genomslag. Effektiviteten av insatsen för utvecklingsprocesser inom yrkesvux bedöms utifrån flera faktorer som spelar en central roll för genomförandet och resultatet, såsom samarbete över kommungränser till metodiska innovationer som främjar såväl branschdialog som kostnadseffektivitet.

Effektiviteten i genomförandet av insatsen för yrkesvux bygger främst på framgångsrika samarbeten mellan utbildningsamordnare, näringslivet och Region Skåne. Genom att tidigt involvera företagen och säkerställa att utbildningarna är skräddarsydda för arbetsmarknadens behov lyckas man bygga en stark grund för insatsens genomförande. För att effektiviteten ska bibehållas och stärkas ytterligare krävs fortsatt arbete med att bygga relationer och samverka på alla nivåer samt att öka synligheten för vuxenutbildningen i samhället.

Framgångsfaktorer för ett effektivt genomförande

Insatsens effektiva genomförande kan härledas till tre centrala faktorer: samverkan och förankring, resurseffektivitet och metodutveckling. Dessa faktorer samverkar för att skapa en insats som är både kostnadseffektiv och anpassad till arbetsmarknadens behov.

En av de viktigaste framgångsfaktorerna är den omfattande samverkan mellan kommuner, utbildningsanordnare och näringsliv. Genom att tidigt involvera arbetsgivare i planerings- och dimensioneringsarbetet kan insatsen utformas på ett sätt som direkt svarar mot arbetsmarknadens kompetensbehov. Ett exempel på detta är samarbetet med Fam HBG (Familjen Helsingborg), där arbetsgivarna inte bara deltog i planeringen utan även aktivt bidrog till marknadsföringen av utbildningarna. Genom att integrera arbetsgivares synpunkter i kommunikationsmaterialet får utbildningarna ökad trovärdighet och attraktion.

Denna breda förankring över kommungränser leder till att utbildningarna kan utformas på ett sätt som säkerställer ett tillräckligt elevunderlag. Samarbetet mellan flera kommuner skapar en dynamisk och flexibel utbildningsstruktur, där resurser kan omfördelas och anpassas efter behov. Exempelvis visar sig Sjöbo kommuns satsning på utbildning inom djurskötsel och mjölkproduktion vara ett oväntat men träffsäkert tillskott till insatsen, då det identifierar en brist bland arbetsgivare.

En annan nyckelfaktor är ett strategiskt och kostnadseffektivt användande av befintliga resurser. Genom att utnyttja redan anställd personal och infrastruktur kan kommunerna genomföra utbildningarna utan att behöva göra omfattande nyrekryteringar. Detta leder till rimliga administrativa kostnader och möjliggör en mer fokuserad insats på innehåll och kvalitet i utbildningarna.

Samtidigt främjar insatsen synergier mellan kommunerna, där gemensamma initiativ och samordning bidrar till att maximera effekten av de investerade resurserna. I vissa fall kan utbildningar som inte kan genomföras i en kommun på grund av lågt deltagarantal flyttas till en annan ort där efterfrågan är högre, vilket minskar risken för ineffektiva utbildningssatsningar.

En betydande faktor för insatsens effektivitet är implementeringen av metoder som förbättrar övergången mellan utbildning och arbetsliv. En särskilt framgångsrik metod är användningen av "accelerated learning", där eleverna introduceras till sitt framtida yrke redan i ett tidigt skede av utbildningen. Detta innebär en närmare koppling till arbetsmarknaden och en effektivare kompetensmatchning.

Därtill bidrar ett noggrant urval av deltagare till att förbättra genomströmningen och säkerställa att de som påbörjar en utbildning har goda förutsättningar att fullfölja den. En strategi som prövas med framgång är att kräva en inledande samtals- eller intervjuprocess med en yrkesvägledare innan antagning. Detta säkerställer att deltagarna har rätt förväntningar och förutsättningar, vilket i sin tur minskar avhoppet och ökar utbildningarnas effektivitet.

Ett ytterligare framgångselement är den välfungerande samordningen mellan Region Skåne och yrkesvux. Genom att aktörerna har ett gemensamt fokus och tydliga kommunikationsvägar kan implementeringen av insatsen ske utan större friktion. Samarbetet skapar en stabil grund för framtida utvecklingsinsatser och ger värdefulla lärdomar om hur utbildningsinsatser kan genomföras på ett sätt som både är flexibelt och målinriktat.

Faktorer som kunde förbättra effektiviteten ytterligare

Trots insatsens rimligt effektiva genomförande finns det områden där effektiviteten kan bli bättre. Genom att utveckla samverkan, förtydliga utlysningar, stärka näringslivskontakter och öka synligheten för vuxenutbildningen kan insatsen bli ännu mer träffsäker och resurseffektiv.

Ett av de områdena med störst förbättringspotential är samverkan mellan de 33 kommunerna. Medan det nuvarande samarbetet har varit en framgångsfaktor, skulle en mer strukturerad och samordnad samverkan skapa ännu bättre förutsättningar för effektivt resursutnyttjande och mer strategiska utbildningsinsatser. Genom att ytterligare stärka

den övergripande styrningen och skapa tydligare processer för samverkan, vilket var ett villkor i de första utlysningarna, kan kommunerna i högre grad dra nytta av varandras erfarenheter och behov, vilket minskar dubbelarbete och stärker utbildningarnas relevans. Med detta sagt har det lyfts frågor om huruvida det rent praktiskt är möjligt att samverka mellan alla 33 kommuner, inte minst med tanke på att kommunerna ofta upplevs vara något protektionistiska beträffande deras egna mandat och poster. För att råda bot på denna problematik efterfrågas större tillit mellan kommuner, vilket kan uppnås genom en transparent och ärlig dialog.

Ett annat område där insatsen kan utvecklas är utlysningförfarandet. I stället för breda och generella utlysningar ökar effektiviteten genom att tydligare definiera de problem som insatsen avser att lösa. Genom att kommunerna får möjlighet att lämna in lösningsförslag på specifikt identifierade utmaningar blir utlysningarna mer målinriktade och träffsäkra. Detta bidrar till snabbare och mer anpassade insatser, samtidigt som resurserna används på ett mer strategiskt sätt. Det är dock viktigt att en sådan förfining av utlysningarna balanseras med behovet av flexibilitet. En av styrkorna i den nuvarande modellen är att kommunerna involveras tidigt i planeringsprocessen och har möjlighet att påverka utformningen av insatserna. De regelbundna samråden och dialogerna mellan kommunerna visar sig vara en viktig mekanism för att anpassa insatsen till lokala behov, och denna aspekt bör bibehållas även vid en förändrad utlysningprocess.

En återkommande utmaning är att säkerställa ett stabilt inflöde av studerande och att upprätthålla kontinuerliga kontakter med näringslivet. Eftersom många av dessa kontakter skapas specifikt för varje utbildning krävs det stora insatser för att bygga och underhålla relationerna. En mer långsiktig strategi för att stärka samarbetet mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare kan minska behovet av att starta om processerna inför varje ny utbildningssatsning.

Samtidigt visar utvecklingsmedel sig vara avgörande för att säkerställa att utbildningarna håller hög kvalitet och möter arbetsmarknadens behov. Utan riktade resurser för att etablera och driva utbildningar kan det vara svårt för utbildningsanordnarna att skapa de nödvändiga kontakterna och investera i de resurser som krävs. För att säkerställa en långsiktig och hållbar struktur kan det därför vara värdefullt att se över möjligheterna till stabila finansieringslösningar som sträcker sig över längre tidsperioder.

Ett identifierat problem är att utbildningsformen i vissa fall har låg synlighet i samhället, särskilt för personer som saknar gymnasieutbildning och som kan ha svårt att hitta information om sina möjligheter till studier. För att säkerställa att insatsen når rätt målgrupper krävs en mer omfattande informationsinsats, där vuxenutbildningens roll och möjligheter kommuniceras tydligare. Att stärka synligheten kan ske genom riktade kommunikationsinsatser, men också genom att skapa mer tillgängliga rådgivnings- och vägledningsfunktioner. Genom att tydligare koppla vuxenutbildningen till

arbetsmarknadens behov och synliggöra möjliga karriärvägar, exempelvis i grundskolan, kan fler personer motiveras att ta del av utbildningarna, vilket i sin tur kan bidra till en mer effektiv resursanvändning.

Sammanfattningsvis identifieras flera framgångsfaktorer för det effektiva genomförandet av insatsen, där samverkan mellan kommuner, utbildningsanordnare och näringsliv är central. Tidig involvering av arbetsgivare i planering och marknadsföring av utbildningar säkerställer att de svarar mot arbetsmarknadens behov och ökar deras trovärdighet. Effektivt användande av befintliga resurser och flexibilitet mellan kommunerna bidrar till kostnadseffektivitet och bättre resursanvändning. Metoder som "accelerated learning" och ett noggrant urval av deltagare har förbättrat övergången till arbetslivet och minskat avhoppet. Samordningen mellan Region Skåne och yrkesvux har också skapat en stabil grund för framtida insatser.

För att ytterligare förbättra effektiviteten föreslås bland annat en mer strukturerad samverkan mellan kommunerna och en tydligare definition av utlysningarna, så att de bättre svarar på specifika behov. En långsiktig strategi för att stärka samarbetet med näringslivet och öka synligheten för vuxenutbildning är också viktig för att säkerställa att insatsen når rätt målgrupper. Stabilare finansieringslösningar kan ytterligare stödja långsiktig kvalitet och hållbarhet i utbildningarna.

4.2.3 Utvärderingskriteriet Effekter

Detta kapitel analyserar insatsens samlade utfall och resultat med fokus på kortsiktiga effekter och måluppfyllelse. Eftersom insatsens effekter är svåra att mäta exakt, särskilt med tanke på att målet att skapa strukturer är svårt att operationalisera och det saknas ex ante indikatorer samt kontinuerlig uppföljning, är bedömningen av effekterna mer komplex. Trots detta, baserat på rapporteringen och genomförda intervjuer, kan man ändå konstatera att insatsen har haft en rimlig måluppfyllelse.

Insatsen bedöms stärka samarbetet mellan kommuner, vilket leder till ett mer relevant utbildningsutbud. Den ökar också förståelsen för arbetsmarknadens behov genom närmare dialog med arbetsgivare. Dessutom förbättras flexibiliteten i utbildningarna, vilket gör dem mer anpassade till både deltagarnas och arbetsmarknadens krav.

Ett av insatsens huvudmål är att skapa ett utbildningsutbud som är tillgängligt för flera kommuner, snarare än att varje kommun endast erbjuder utbildningar för sina egna invånare. Under insatsens gång uppnås detta mål i allt större utsträckning. Initialt är kommunerna mer isolerade i sina arbetssätt och ser inte värdet av att samarbeta. Med tiden, och genom konkreta erfarenheter, inser allt fler kommuner att samverkan är nödvändig för att fylla utbildningarna och säkerställa tillräckligt med deltagare. Ett exempel på detta är samarbetet mellan Sjöbo och Hörby kring utbildningar för slaktare. När utbildningen inte kan genomföras på grund av för få deltagare, blir det tydligt att ett

större regionalt samarbete är nödvändigt. Denna insikt gynnar särskilt kommunerna i västra Skåne, där samverkan fungerar bättre tack vare fler invånare, fler företag och större resurser. Här utvecklas metoder för att rekrytera fler deltagare och integrera arbetsmarknadens behov på ett mer effektivt sätt. För att inte hamna i bakvattnet i jämförelse till kommunerna i västra Skåne kunde kommunerna i östra Skåne exempelvis arbeta med att skapa tydliga och formaliserade samarbeten med närliggande kommuner, uppnå stordriftsfördelar genom att ingå mindre delregionala nätverk och på så vis uppnå en starkare position i dialogen med näringslivet; profilera sig på nischade yrkesområden där de har naturliga fördelar (utgående från lokala rådande omständigheter exempelvis beträffande kommersiell verksamhet i östra Skåne) i stället för att med begränsade resurser täcka ett brett kursutbud samt använda gemensamma kanaler för marknadsföring och rekrytering.

En annan viktig effekt av insatsen är att aktörerna – utbildningsanordnare, kommuner och arbetsgivare – får en djupare förståelse för varandras behov och utmaningar. Insatsen visar att utbildningar måste vara nära kopplade till arbetsmarknadens efterfrågan för att vara relevanta. Genom att skapa en plattform där alla aktörer kan mötas och diskutera sina behov, blir det tydligt att ingen aktör kan lösa problemen ensam. En viktig lärdom är att en välutbildad individ inte automatiskt får arbete om inte arbetsgivarna efterfrågar kompetensen. Därför är det viktigt att insatsen bidrar till bättre dialog mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare, vilket leder till mer anpassade utbildningar och större sannolikhet för nyexaminerade att bli sysselsatta.

Insatsen visar också att utbildningar behöver anpassas efter lokala och regionala förutsättningar. Ett exempel är hur en utbildning i Åstorps kommun flyttas till Helsingborg efter att den initialt haft för få sökande. I Helsingborg ökade ansökningarna snabbt, vilket visar hur faktorer som kommunstorlek och lokal efterfrågan påverkar utbildningarnas genomförande. Samtidigt har nischade utbildningar, som en sadelmakarutbildning, visat att vissa yrkesutbildningar kan vara relevanta för näringslivet även om de har få deltagare.

Vissa målgrupper upplever att insatsen inte når sina mål, särskilt när det gäller att skapa en gemensam ekonomisk modell och en mer effektiv samordning mellan kommunerna. De administrativa processerna framstår som tidskrävande, och arbetsgivarnas engagemang är svårt att upprätthålla på grund av konkurrerande initiativ och begränsade resurser. Ett centralt och ambitiöst mål är att etablera en gemensam ekonomisk modell för att hantera utbildningar över flera kommuner. Trots att en styrelse finns för att samordna utbildningarna, fortsätter kommunerna ibland att arbeta utifrån sina egna prioriteringar, vilket försvårar möjligheten att skapa en hållbar regional samordning. Relaterat till detta anses kommunernas protektionism vara en utmaning. Kommuner vill ibland primärt första hand ta hand om sina egna resurser, vilket kan minska viljan att samarbeta på ett mer övergripande plan. Detta leder till att samordningen mellan kommunerna i vissa fall

är svag, och att utbildningarna i många fall fortfarande planerades på lokal snarare än regional nivå.

Ett återkommande problem under insatsen är att den administrativa processen tar längre tid än förväntat. Trots att det finns erfarenhet av liknande projekt, råder en viss tidsoptimism när det gäller att få alla aktörer engagerade och synkroniserade. Utvecklingskurvan är inte linjär: under vissa perioder går framstegen långsammare än planerat. Här blir vikten av tålmod tydlig när man samarbetar med ett flertal intressenter. Det är avgörande att ta hänsyn till alla relevanta parter intressen, vara så transparent som möjligt i fråga om behov och möjligheter, och på så sätt sakta men säkert bygga ett förtroende och en delad målbild. Ett relaterat problem i termer av långsammare framskridande än önskat är att vissa möten upplevs bli för teoretiska och saknar konkreta åtgärder. En mer strukturerad metod för att omsätta diskussioner i handling förbättrar effektiviteten och stärker måluppfyllelsen i genomförandet.

Ytterligare en utmaning är att även om arbetsgivarna är involverade i insatsen, är det svårt att upprätthålla deras engagemang på lång sikt. Företagen upplever ett stort tryck från flera håll – arbetsförmedlingen, skolor och andra initiativ – vilket gör att de ibland blir mindre benägna att delta i nya samarbeten. Det blir tydligt att arbetsgivarna ibland tröttnar på projekt som inte leder till konkreta resultat. För att säkra ett långsiktigt engagemang krävs en tydligare koppling mellan utbildningarna och arbetsgivarnas faktiska behov.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att insatsen stärker samarbetet mellan kommuner, vilket leder till ett mer relevant och flexibelt utbildningsutbud som bättre möter både deltagarnas och arbetsmarknadens behov. Ett centralt mål – att skapa ett utbildningsutbud tillgängligt för flera kommuner – uppnås successivt, även om initialt motstånd och protektionism från vissa kommuner försvårar samordningen. Insatsen bidrar också till en djupare förståelse mellan utbildningsanordnare, kommuner och arbetsgivare, vilket underlättar skapandet av utbildningar som är nära kopplade till arbetsmarknadens behov. Plattformer för dialog mellan aktörerna stärker samarbetet, men utmaningar kvarstår, såsom tidskrävande administrativa processer, brist på konkreta åtgärder vid möten och svårigheter att upprätthålla arbetsgivarnas långsiktiga engagemang. För att öka effektiviteten krävs bättre struktur i genomförandet och en tydligare koppling mellan utbildningar och arbetsgivares behov

4.2.4 Utvärderingskriteriet Bärkraft

Detta kapitel adresserar insatsens bärkraft, det vill säga i vilken utsträckning dess effekter kan förväntas bestå efter att interventionen avslutats och vilka faktorer som anses ha inverkan på effekternas fortlevnad. Fokus ligger på hur resultat och lärdomar har tagits vidare samt vilka faktorer som kan stärka eller försvaga insatsens långsiktiga genomslag.

Yrkesvux har potential att spela en viktig roll i framtidens kompetensförsörjning. För att detta ska bli verklighet krävs en god samordning mellan de olika aktörerna som är involverade, såsom kommunala huvudmän, utbildningsanordnare och arbetsplatser med deras representanter. En framgångsrik samordning och dialog förutsätter att alla aktörer förstår varför de ska samarbeta, delar en gemensam målsättning och har en tydlig förståelse för varandras behov och resurser.

Det finns en utmaning i att hitta balans i samordningen mellan olika aktörer. Större möten med många deltagare riskerar ibland att fastna i problematisering utan att leda till konkreta framsteg. Samtidigt kräver samordning en stor mängd samlade aktörer. För att uppnå långsiktiga effekter anses det centralt att fokusera på handlingskraft och konkreta åtgärder. I stället för att skapa tunga administrativa strukturer, föreslås ett mer dynamiskt och flexibelt angreppssätt, där insatser sprider sig som "ringar på vattnet" och effektivt bidrar till hållbara resultat. Vad ett sådant angreppssätt rent konkret kan innebära är en fråga som kräver fortsatt reflektion.

För att säkerställa bärkraften i insatser som dessa är det avgörande att ha klart definierade förväntade resultat och effekter redan i utlysningarna. Detta skapar en gemensam förståelse mellan finansiärer och de som ansöker om medel, vilket ger en tydlig riktning för arbetet. Genom att specificera långsiktiga mål och krav kan insatsen effektivt styras mot att uppnå de eftersträvade effekterna.

En förutsättning för insatsens bärkraft är att finansiärer vågar ställa tydliga krav på aktörerna som söker medel. Genom att klargöra förväntningarna på arbetsgivare och kommuner, exempelvis genom avsiktsförklaringar och konkreta åtaganden, stärks genomförandet av insatsen och möjligheterna till en hållbar utveckling på lång sikt ökar.

För att skapa långsiktiga effekter för deltagarna är det avgörande att nå ut till rätt målgrupper, särskilt vuxna som står utanför arbetsmarknaden, vilka inte alltid nås via traditionella skolvägar. Genom studie- och yrkesvägledning får individer en realistisk bild av yrken och deras potential, vilket ofta leder till ett långsiktigt engagemang. För att förstärka insatsens effekter är det viktigt att upprätthålla närvaron både inom traditionella skolvägar och genom alternativa metoder för att nå fler målgrupper. Det är också viktigt att arbeta med arbetsmarknadskunskap på nya sätt, både på olika utbildningsnivåer och genom riktade insatser för vuxna. Detta kan bidra till att förändra attityder och beteenden i relation till yrken som traditionellt kan ha varit mindre attraktiva för vissa målgrupper.

En viktig fråga är om insatsen har haft någon påverkan på deltagarnas karriärval eller fortsatta studier efter att de genomfört utbildningarna. Här är det tydligt att det finns en potential att påverka deltagarnas val genom att erbjuda utbildningar med nära koppling till arbetsmarknadens behov, och att man tidigt i insatsen illustrerar för potentiella sökare vad ett givet yrke i praktiken innebär. Detta anses leda till mer informerade val, och

öppna dörrar till vidare utbildning, och således bidra till en bättre kompetensförsörjning i regionen.

För att denna typ av insatser ska få en långsiktig effekt upplevs det vara centralt att projektmedel används för att implementera konkreta, preciserade förändringar, snarare än att försöka greppa för mycket på en gång. Ett sätt att göra detta är genom att fokusera på specifika utbildningsdelar och stärka kopplingen mellan utbildningarna och näringslivet genom en stark närvaro på arbetsplatserna så tidigt som möjligt.

För att säkerställa insatsens bärkraft är det således avgörande att tydligt definiera mål och förväntningar, samordna arbetet mellan alla aktörer, och att aktivt stödja deltagarna både under och efter genomförd utbildning. Genom att främja en mer flexibel och handlingskraftig samordning kan insatsen fortsätta att ge långsiktiga effekter som gynnar både individer och den regionala arbetsmarknaden.

4.3 Lärdomar och sammantagen bedömning

Sammanfattningsvis har insatsen haft en positiv effekt genom att stärka kommunernas förmåga att erbjuda relevanta och kvalitativa yrkesutbildningar, vilket gynnat både arbetsgivare och studerande. Arbetsgivare har fått en bättre koppling till utbildningssystemet, medan studerande har fått ett mer behovsanpassat utbud som ökar chanserna till anställning.

Framgångsfaktorer inkluderar god samverkan mellan kommuner, utbildningsanordnare och näringsliv, samt tidig involvering av arbetsgivare. Flexibilitet och effektiv resursanvändning har också bidragit till framgång. Det finns dock utrymme för förbättring, som bättre struktur i samarbetet mellan kommunerna, en ännu tydligare koppling mellan utbildningar och arbetsmarknadens behov, samt stärkta långsiktiga samarbeten med näringslivet. Trots vissa utmaningar har insatsen lett till ett mer relevant och flexibelt utbildningsutbud. För att öka effektiviteten krävs bättre struktur och långsiktigt engagemang från arbetsgivare.

Nyckellärdomar från insatsen:

- För att stärka insatsens bärkraft kunde det vara ändamålsenligt att förväntade resultat och effekter är klart definierade redan i utlysningarna. Detta gör det möjligt för både finansiärer och sökande aktörer att ha en gemensam förståelse för målen och de långsiktiga effekterna som ska uppnås, samt vilka åtgärder som krävs för att nå dessa mål. Vidare är det viktigt att finansiärer inte tvekar att ställa krav på aktörer, såsom arbetsgivare och kommuner, genom att kräva konkreta åtaganden och avsiktsförklaringar. Detta stärker insatsens genomförande och bidrar till en mer hållbar utveckling på lång sikt. Denna lärdom riktar sig till

finansiärer, i detta fall Region Skåne, och sökande aktörer, och gäller för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att förbättra utformningen av framtida utlysningar och säkerställa långsiktig bärkraft.

- För att insatsens ska bära effekter och för att effekterna ska kunna bäras vidare är det avgörande att säkerställa en effektiv samordning mellan alla involverade aktörer. Även om det finns signaler på att yrkesvux har börjat integreras i det bredare kompetensförsörjningssystemet i Skåne, kvarstår behovet av att förbättra samarbetet mellan skolor, kommuner och arbetsmarknadens aktörer. För att hantera de komplexa frågorna inom kompetensförsörjning krävs en gemensam förståelse för varför aktörerna ska arbeta tillsammans och en tydlig gemensam målsättning. Härunder understryks vikten av en transparent dialog mellan de olika medverkande aktörerna: samtliga parter måste få uttrycka sina behov och resurser för att skapa förutsättningar för att nå resultat som gynnar samtliga parter. Denna lärdom riktar sig till skolor, kommuner och arbetsmarknadens aktörer, och gäller för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att förbättra samordningen och samarbetet mellan aktörer på lång sikt.
- För framtida insatser rekommenderas att metoder som förbättrar övergången mellan utbildning och arbetsliv implementeras, särskilt genom användning av "accelerated learning". Genom att introducera eleverna till sitt framtida yrke tidigt i utbildningen skapas en närmare koppling till arbetsmarknaden, vilket leder till en effektivare kompetensmatchning. Vidare gör det att elever som senare skulle inse att de inte vill jobba med yrket i fråga sällas bort i ett tidigt skede, vilket ökar effektiviteten av använda resurser. Detta förfarande kunde således vara en del av framtida insatser för att säkerställa att utbildningarna möter arbetslivets behov och förbättrar deltagarnas chanser till anställning. Denna lärdom riktar sig till Yrkesvux-utbildningsanordnare och gäller för kursutvecklingen - genom att implementera specifika metoder i utbildningsuppläggen – och ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen som en rekommendation för framtida insatser.

5. Utvärderingens resultat för utbildningsformen yrkeshögskola

I detta kapitel framställs insatsens resultat för utbildningsformen yrkeshögskola. Kapitlet börjar med en kort sammanfattning av insatsen och dess syfte, varefter insatsens resultat och lärdomar framställs enligt utvärderingskriterierna relevans, effektivitet, effekter och bärkraft.

För utbildningsformen yrkeshögskola fördelades medel enligt följande under perioden 2020–2024: Åren 2020 och 2021 beviljades 250 000 SEK per hörn inom regionen (bortsett från Malmö-Lundregionen, som inte visade intresse), med syftet att stödja framtagandet av nya yrkeshögskoleutbildningar baserade på identifierade behov i regionala branschdialoger. År 2022 beviljades medel enligt samma modell, men enbart till två av hörnen (Skåne Nordost och Familjen Helsingborg), då det tredje hörnet (Sydöstra Skånes samarbetskommitté) som tidigare mottagit medel avböjde uppdraget. Åren 2023 och 2024 fördelades inga medel till hörnen inom ramen för denna utbildningsform. Utöver dessa medel finansierades under 2021–2022 en regional yrkeshögskoleprojektledare placerad hos SSHK, med särskilt fokus på att stärka utvecklingen inom Malmö-Lundregionen (MLR). Satsningen fortsatte under 2023–2024, då Malmö stad gick in som medfinansierare och delade kostnaden med Region Skåne.

5.1 Syfte för insatsen gällande utbildningsformen yrkeshögskola

Utvecklingsmedlen för yrkeshögskolan används för att fortsätta stödja fyra delregionala samordningsfunktioner samt främja samarbetet mellan dessa och på så vis bidra till stärkt regional samverkan. Medlen fördelas via de delregionala koordinatörerna och har som syfte att ge ett utvecklat processtöd till nya eller befintliga utbildningsanordnare som vill ansöka om nya yrkeshögskoleutbildningar hos Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH).

Processtödet används också till att matcha arbetsgivares behov med lämpliga yrkeshögskoleanordnare. Detta beräknas leda till att en större andel utbildningsplatser inom yrkeshögskolan beviljas i Skåne, att nya kontaktytor mellan arbetsgivare och yrkeshögskoleanordnare skapas samt att skånska arbetsgivare får en ökad kännedom om yrkeshögskolan som rekryteringsbas.

Med andra ord har stödet som riktats mot utbildningsformen yrkeshögskola använts på ett märkbart olik sätt jämfört med utvecklingsprocesserna inom övriga tre utbildningsformer.

5.2 Utvärdering

Nedan sammanfattas resultaten av utvärderingen för utbildningsformen yrkeshögskola. Resultaten utgör en sammanvägd bedömning baserad på insamlade data från både intervjuer och tillgänglig dokumentation avseende utbildningsformen yrkeshögskola. Intervjuerna omfattar en fördjupad semistrukturerad intervju med Region Skånes ansvariga för yrkeshögskoleutbildning samt två fördjupande semistrukturerade intervjuer med representanter från de delregionala hörn som mottagit medel inom insatsen.

5.2.1 Utvärderingskriteriet Relevans

Beträffande interventionens relevans – det vill säga huruvida insatsen svarar mot de behov och förväntningar som finns både på kommunal och regional nivå – bedöms insatsen som i stort sett väl anpassad för att möta aktuella behov. Nedan sammanfattas först hur insatsen formas för utbildningsformen yrkeshögskola för att säkerställa dess relevans. Därefter följer en sammantagen bedömning av insatsens relevans.

Satsningen på yrkeshögskolor i Skåne har ett tydligt fokus på att möta arbetslivets kompetensbehov snarare än att stötta själva utbildningsanordnarna genom direkta utlysningar. Eftersom så många utbildningsansökningar på nationell nivå får avslag från MYH – uppskattningsvis godkänns 25 % av ansökningarna – gör Region Skåne bedömningen att det är ett osäkert och riskfyllt sätt att använda regionala medel för att försöka stimulera på samma sätt som i andra utbildningsformer.

I stället väljer Region Skåne en annan ansats som utnyttjar den tidigare etablerade Regionala Yrkeshögskolegruppen. Denna grupp samlar representanter från alla fyra delregioner i Skåne, det vill säga Skåne Nordost med sina 5 kommuner, Sydöstra Skåne med 5 kommuner, Sydvästra Skåne med 12 kommuner samt Familjen Helsingborg med 11 kommuner. Genom samarbete med medlemsorganisationen Yrkeshögskoleanordnare i Syd (YhiS) inkluderas samtliga yrkeshögskoleanordnare i Skåne som medlemmar i verksamheten.

Med ledning av Region Skånes representant inleds branschdialoger där offentliga och privata arbetsgivare får uttrycka sina kompetensbehov. Koordinatör för YhiS fungerar som en röst för anordnarna. I nio stycken regionala branschdialoger (energi, data/IT, samhällsbyggnad och byggteknik, ekonomi, administration och försäljning, transport, industri, livsmedelsproduktion pedagogik, hälso- och sjukvård samt socialt arbete) som genomfördes för första gången under våren 2020, får arbetslivet göra sin röst hörd, varefter Region Skånes representant kontaktar de så kallade delregionerna med en lista på utbildningar som arbetslivet uttryckt behov av. Därefter får delregionerna uttrycka huruvida de har intresse och möjlighet att arrangera denna typ av utbildningar och ansöka om medel för utbildningarna enligt ordinarie ansökningsmodell från MYH.

I ansökningarna jobbar yrkeshögskoleanordnarna i de olika delregionerna med arbetsgivare för att få med arbetsgivarnas avsiktsförklaringar i ansökningarna som skickas till MYH för finansiering av utbildningarna. Arbetsgivarnas representanters uppgift i ansökningsförfarandet är att beskriva deras behov för utbildningen i fråga. Därefter delar Region Skåne ut processtöd till de olika delregionerna för att få fram de olika utbildningarna – varje delregion får ta emot medel för att få i gång ansökningar för finansiering av yrkeshögskoleutbildningar. Handelskammaren i Skåne spelar även en viktig roll i att samordna fokusområden för yrkeshögskoleutbildningarna, särskilt i Malmö och Lund. Detta samarbete leder till att regionen och Malmö stad delar på kostnaderna för att driva Handelskammarens funktion med start 2023–2024.

Målet med detta förfarande är att identifiera och skapa utbildningar där behovet är störst, och för att stödja denna process bidra med medel från regionen. I inledningen av satsningen finns ett större antal utbildningar man vill satsa på, men under genomförandets lopp optimerar man successivt arbetet och breddar även marknadsföringen. Från 2020 till 2025 arbetar projektledaren på Region Skåne fortlöpande med att studera och utveckla processen, genom att kontinuerligt samarbeta med delregionerna.

Nedan följer en sammanfattad bedömning av insatsens relevans för utbildningsformen yrkeshögskola.

Från delregionernas perspektiv är en av de mest uppskattade faktorerna att insatsen är utformad så att man med låg tröskel kan söka medel. I många liknande satsningar upplevs ekonomiskt stöd vara så hårt styrt att flexibiliteten försvinner, vilket inte är fallet i denna insats. Mottagarna upplever en medveten enkelhet i systemet, vilket gör att medel upplevs som värda att söka. Genom att avsätta en pott där aktörer kan testa idéer och piloter utan omfattande krav på detaljerad planering från start, skapas förutsättningar för en mer dynamisk och innovativ process.

Detta syfte och det ovan beskrivna flexibla tillvägagångssättet bedöms vara relevant och ett ändamålsenligt sätt att stimulera utbildningsformen yrkeshögskola, i och med utbildningsformens specifika förutsättningar och att metoden i ett tidigt skede involverar arbetsgivare och därmed skapar god förståelse för de olika behov som finns både inom näringslivet och bland utbildningsanordnarna.

Insatsen inom Skåne Nordost visar sig vara av stor betydelse för samtliga kommuner i delregionen. Trots ett tydligt behov av utveckling och samverkan inom utbildningsområdet har kommunerna ofta begränsade resurser och har svårt att avsätta tid för denna typ av utvecklingsarbete. Genom insatsen skapas dock nya möjligheter att stärka samarbetet mellan olika aktörer och även öka frågans politiska fokus i delregionen.

Marknadsföringsinsatser och möjligheten att använda resurser till marknadsföring stärker insatsens relevans. Eftersom kommunerna ofta saknar egna resurser för marknadsföring,

är de medel som avsätts inom ramen för insatsen viktiga för att nå både potentiella studerande och relevanta branschaktörer. Insatserna omfattar aktiviteter såsom dialogmöten och utbytesbesök där utbildningsanordnare, arbetsliv och politiker deltar, samt marknadsföring via sociala medier och representation vid jobb- och utbildningsmässor.

En central del av arbetet för delregionen i Skåne Nordost är att förmedla och filtrera information från branschorganisationer och andra relevanta aktörer för att säkerställa att kommunerna och utbildningsanordnarna har tillgång till aktuell och relevant kunskap om tillgängligt utbildningsutbud samt kompetensbehov. I praktiken innebär detta deltagande i möten, analys av rapporter och en aktiv dialog med företag, där kontakterna ibland initieras av näringslivet självt och ibland av funktionerna inom insatsen. Ett av de mest påtagliga resultaten är uppbyggnaden av ett omfattande kontaktnät, vilket bidrar till att stärka delregionens samverkan och synlighet på utbildningsområdet.

Ytterligare en faktor som stärker insatsens relevans relaterar till bedömningen enligt vilken MYH beviljar medel. Det råder inte tydlig klarhet i på vilka grunder MYH beviljar medel till utbildningsansökningar, men en faktor som identifieras av delregionerna är huruvida utbildningsplatser fylls och att examinerade studenter får arbete. Antalet ansökningar ökar kraftigt, och MYH hanterar nu tusentals ansökningar per år. Även välskrivna och högkvalitativa ansökningar kan få avslag, vilket skapar osäkerhet för anordnare och regionen. Det finns ett behov av ökad kunskap och transparens kring hur beslut fattas, men ett steg mot att få igenom fler ansökningar är att säkerställa att utbildningsplatser fylls och att examinerade studenter blir anställda – vilket är ett mål för insatsen.

Sammantaget bedöms insatsen relevant utifrån dess syfte och låga tröskel för att söka medel, vilket möjliggör flexibilitet och främjar en dynamisk process. Den har stärkt samverkan mellan aktörer i Skåne Nordost och bidragit till att lyfta utbildningsfrågor politiskt. Möjligheten att använda medel för marknadsföring har varit betydelsefull då kommunerna saknar egna resurser för detta. Insatsen har också bidragit till ökad kunskapsspridning genom filtrering av information från branschorganisationer. Ett omfattande kontaktnät har byggts upp. En identifierad framgångsfaktor är att utbildningsplatser fylls och att examinerade studenter får arbete, vilket ökar möjligheten att få ansökningar beviljade av MYH.

5.2.2 Utvärderingskriteriet Effektivitet

Beträffande interventionens effektivitet – det vill säga huruvida medlen användes effektivt och vilka faktorer som påverkade medlens effektiva användning – bedöms insatsen varit formad på ett sätt som gjorde det möjligt att använda medlen till avsedda mål på ett effektivt sätt.

Framgångsfaktorer för ett effektivt genomförande

Den administrativa processen i insatsen upplevs fungera väl över lag och bygger på en strukturerad och systematisk metod. Först kartläggs arbetslivets kompetensbehov genom dialog med arbetsgivare, följt av samtal med delregioner och anordnare för att säkerställa att utbildningarna är relevanta och möter behoven. Därefter tilldelas medel för utveckling, och processen avslutas med att man inväntar beslut från den styrande myndigheten för yrkeshögskola

På det hela taget upplevs processen, utgående från intervjuerna med delregionerna, fungera väl, särskilt tack vare förtroendet och den flexibilitet som finns i arbetet från Region Skånes sida. Genom att slippa detaljstyrning och omfattande krav på rapportering kan de mottagande aktörerna fokusera på genomförandet av uppdraget snarare än på administration, vilket upplevs skapa goda förutsättningar för långsiktig utveckling.

En central insikt från utvärderingen är att relationsbyggandet mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare är en av de mest tidskrävande och samtidigt avgörande delarna av insatsen i termer av framgång. Att skapa och upprätthålla starka samarbeten kräver kontinuerlig dialog, förtroende och engagemang från båda parter. För framtida insatser är det därför viktigt att avsätta tillräckliga resurser för detta arbete och ha en långsiktig strategi för hur relationerna kan stärkas och vidmakthållas över tid. En framgångsfaktor som rapporteras är att man måste kunna jobba aktivt med denna del av verksamheten, vilket kräver resurser – gärna en dedikerad heltidsanställd för respektive hörn.

En avgörande del av arbetet är således att samla arbetslivsrepresentanter från relevanta områden, som exempelvis samhällsbyggnad, infrastruktur, hälsa och omsorg, för att uttrycka de kompetensbehov som kan åtgärdas genom yrkeshögskoleutbildningar. I takt med att insatsens grupperingar etableras och växer, blir det möjligt att skapa utbildningar som riktar sig mot specifika kompetensbehov i arbetslivet.

Ett grundläggande steg i processen för till exempel delregionen Familjen Helsingborg är att genomföra kvalitativa intervjuer med de största utbildningsanordnarna och ett urval av arbetsgivare. Utifrån dessa samtal utvecklas en prototyp och en modell för arbetet. Genom denna målgruppsanalys skapas en tydligare förståelse för vilka insatser som faktiskt efterfrågas, och utan denna förankring anses det vara betydligt svårare att säkerställa att insatsen ger effekt. En framgångsfaktor i insatsen är just denna systematiska analys av utbildningsutbud och kompetensbehov som genomförs i åtminstone en del av delregionerna. Genom att avgränsa arbetet till de fem största branscherna och genomföra så kallade gapanalyser kan tydliga kompetensluckor identifieras, vilket bidrar till att man tidigt vet var arbetsgivarnas behov finns.

En annan viktig insikt är betydelsen av lokal förankring. Kommunerna har bäst kännedom om näringslivet i sina områden, vilket gör det enklare för lokala aktörer att

identifiera och kontakta relevanta företag. Genom att arbeta som ambassadörer för insatsen kan de lokala representanterna effektivt bygga relationer mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare.

En ytterligare framgångsfaktor är att avtalen skrevs på två år, i stället för att exempelvis vara månadsvisa bidrag. Detta uppges bidra till möjligheten att först fokusera på att bygga upp strukturer och nätverk för att sedan successivt implementera insatserna, med tydliga avstämningar och justeringar samt prioritering av utbildningar med Region Skåne.

Faktorer som kunde förbättra effektiviteten ytterligare

Den mest centrala utmaningen som rapporteras uppstå är svårigheten att få företag att delta i branschdialoger och nätverksevenemang. I försök att samla arbetslivsrepresentanter till möten genom att bjuda in dem, upplevs responsen ofta vara begränsad. Denna utmaning möts åtminstone i en av delregionerna genom att ändra arbetssättet. Genom att i högre grad använda kommunernas nyhetsbrev, delta på mässor och genomföra fler företagsbesök lyckas man i större utsträckning nå arbetslivet. En annan strategi som visar sig effektiv är att aktivt söka upp befintliga branschträffar och evenemang där företag redan deltar, snarare än att försöka organisera separata möten.¹ Detta innebär ett mer tidskrävande arbetssätt, där mycket tid läggs på att identifiera relevanta nätverk och bjuda in sig själv till rätt sammanhang, exempelvis genom handelskammaren eller andra regionala företagsforum. Samtidigt leder detta till att yrkeshögskolans roll och betydelse får ökad synlighet i fler sammanhang, vilket även uppmärksammas inom politiken.

En aspekt som upplevs kunna utveckla insatsens effektivitet ytterligare är inkluderandet av fler kvantitativa mål. Till exempel hade det varit värdefullt att tidigt definiera hur många arbetsgivare man vill nå eller vilka mätbara effekter insatsen ska ha på ansökningsstatistik och utbildningsutbud. Att ha tydligare kvantitativa styrmedel kan stärka uppföljningen och skapa ännu bättre förutsättningar för att följa upp insatsens resultat över tid.

Vad beträffar rapportering har avvägningen mellan uppföljning och genomförande varit en viktig aspekt. En mer omfattande rapporteringsstruktur hade visserligen kunnat bidra till att samla och dokumentera insatsens resultat i högre utsträckning, men samtidigt hade det inneburit en ökad administrativ börda och minskat de resurser som kan läggas på själva genomförandet. Den valda modellen har därför möjliggjort ett mer praktiskt inriktat arbete, vilket är en nyckel till framgång.

¹ Medan detta inte direkt gjordes relaterat till utvecklingsmedlen från Region Skåne skapade det en stark kombination med branschdialogerna.

Sammantaget kan det konstateras att effektiviteten i insatsen beror på flera faktorer. Den administrativa processen fungerar väl och bygger på en strukturerad metod där arbetslivets behov kartläggs genom dialoger med arbetsgivare och samarbete med delregioner och utbildningsanordnare. En vidare framgångsfaktor har varit Region Skånes modell, som med ett tydligt fokus på arbetslivets kompetensbehov från första början skapade en röd tråd genom hela insatsen – det vill säga ut i arbetet i delregionerna. Det kontinuerliga utbytet mellan Region Skåne och delregionala aktörer bidrog också till att insatsen kunde anpassas efter lokala förutsättningar och utvecklingsinitiativ av befintliga tilltag, vilket i sin tur förstärkte effekterna.

En viktig framgångsfaktor är flexibiliteten i arbetet, vilket gör att aktörer kan fokusera på genomförandet snarare än administration. Relationsbyggande mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare är också avgörande för insatsens framgång och kräver kontinuerlig dialog och resurser för långsiktig strategi. Systematisk målgruppsanalys, inklusive gapanalyser, bidrar till att identifiera kompetensbehov och effektivt riktade utbildningar. Lokal förankring genom kommunerna har visat sig vara en nyckel för att bygga relationer och säkerställa relevanta företagskontakter. Långsiktig finansiering har även varit en framgångsfaktor, då den möjliggör uppbyggnad av strukturer och nätverk.

För att ytterligare förbättra effektiviteten identifieras svårigheten att få företag att delta i branschdialoger som en central utmaning. Förändrade, proaktiva arbetssätt, som att delta på mässor och använda kommunernas nyhetsbrev och försöka nå företagen där de redan finns i stället för att locka dem till nya arenor har hjälpt att nå arbetslivet mer effektivt. Utöver detta föreslås att fler kvantitativa mål införs för att stärka uppföljningen och skapa bättre förutsättningar för att följa insatsens resultat över tid.

5.2.3 Utvärderingskriteriet Effekter

I detta kapitel presenteras en bedömning av insatsens effekter, baserat på tillgängliga data och insikter från intervjurespondenterna. Att mäta effekterna av insatsen precis är en utmaning, då målet om att skapa hållbara strukturer är svårt att operationalisera, särskilt i avsaknad av fördefinierade indikatorer och kontinuerlig uppföljning. Trots detta visar rapporteringen och de genomförda intervjuerna att insatsen kan anses uppnå en rimlig måluppfyllelse.

En av de tydligaste förändringarna som observeras är att utbildningsanordnare i större utsträckning lyckas fylla sina klasser. Bristande söktryck är ett återkommande problem för yrkeshögskolor i Skåne, där utbildningar riskerar att inte starta om antalet studerande är för lågt. En orsak som anses bidra till detta är att insatsen ger möjlighet att genomföra riktad marknadsföring. Tidigare har det saknats resurser för att sprida information om utbildningar, men tack vare insatsen får fler potentiella studerande kännedom om yrkeshögskoleutbildningar. Erfarenheterna visar att yrkeshögskolan sällan är det första

utbildningsvalet för många sökande; potentiella studenter kommer oftast i kontakt med yrkeshögskolan genom andrahandsinformation, exempelvis via arbetsgivare eller genom rekommendationer från andra. I detta sammanhang kan man fråga sig om denna problematik skulle lösas mer kostnadseffektivt genom att direkt stöda yrkeshögskolors marknadsföring och närvaro i lägre nivåers utbildningsanstalter.

Under insatsen förändras det regionala och delregionala samarbetet i Skåne, även genom att Region Skåne tillsatte resurser och finansierade både YhiS och SSHK, vilket anses leda till en högre beviljningsgrad för yrkeshögskoleutbildningar – samtidigt som MYH generellt beviljat fler utbildningsomgångar och ökat antalet ”platser på annan ort”, vilket bidragit till ökad beviljandegrad i Skåne. Trots detta påpekas det att det är viktigt att rigga om arbetssättet genomgående för att säkerställa att man får finansiering för de utbildningar man önskar. Även om det finns medel att använda för att finansiera utbildningarna, är det ibland svårt att prioritera och få igenom exakt de utbildningar som efterfrågas. Det finns också en avvägning i delregionerna mellan att inte favorisera någon enskild anordnare, vilket innebär att det finns en utmaning i att hitta en balans i hur utbildningarna fördelas och prioriteras.

För att få ännu större effekt upplever intervjurespondenterna att företagen skulle behöva ta ett större ansvar och bli mer involverade i utbildningssystemet. Med det sagt har företag olika förutsättningar för att göra så. Stora arbetsgivare, som ofta har dedikerade HR-avdelningar och resurser, har bättre förutsättningar att bidra och engagera sig i arbetet, men det kan vara en utmaning att få med företag med mindre resurser, som tidigare inte fått igenom sina ansökningar eller som inte har varit lika engagerade innan. Med det sagt är det av stor vikt att från delregionernas och utbildningsanordnarnas del säkerställa att företagen har incitament för att engagera sig i denna typ av samarbete. En bevisat högre sannolikhet att kurserna faktiskt får finansiering och resulterar i stärkt kompetensförsörjning kan fungera som incitament, vilket understryker relevansen av denna insats.

Med det sagt anses en positiv utveckling och effekt av insatsen vara att kvaliteten på de ansökningar som inlämnas till MYH upplevs ha stärkts, vilket just anses vara ett resultat av utbildningarnas tydligare förankring i näringslivet. En förändring, som kom 2024, som anses ha bidragit till detta är att företag numera själva formulerar sina behov och engagerar sig direkt i utbildningarna. Tidigare kunde anordnarna skriva texter på företagets vägnar, men nu måste företagen själva skriva och "stämpla" sina behov. Detta har förbättrat matchningen mellan utbildningar och arbetslivets faktiska behov, vilket även ökat chansen för att ansökningar beviljas.

Ytterligare ett positivt resultat av insatsen är att den politiska förståelsen för yrkeshögskolans roll i arbetslivet anses öka. Genom återkommande möten och nätverksträffar upplevs politiker få en djupare insikt i utbildningsformens betydelse,

vilket bidrar till att stärka dess synlighet och relevans. När politiker aktivt lyfter yrkeshögskolan i dialoger med företag och andra aktörer, sprids kunskapen vidare och skapar en bredare förankring i samhället. Samtidigt tydliggör insatsen behovet av en kontinuerlig dialog, särskilt med tanke på att politiska förändringar, såsom val, medför nya beslutsfattare som behöver informeras och involveras i arbetet. Därför blir informationsspridning och samverkan mellan politiker, anordnare och delregioner en viktig del av insatsens långsiktiga påverkan.

En positiv effekt av insatsen, som upplevs något oväntad av åtminstone en del av delregionerna, är det ökade regionala samarbetet. De fyra delregionerna rapporteras nu i större utsträckning arbeta tillsammans och utbyta erfarenheter på ett sätt som inte var förutsett. Detta ses som positivt, då man tidigare ofta arbetade i silos, men nu har en mer sammanhållen och effektiv samverkan mellan regionerna skapats, vilket har gynnat insatsens genomförande, liksom även koordinatorkfunktionen hos YhiS samt uppdraget hos SSHK.

En annan oväntad positiv effekt har varit den respons som kommit från de mindre utbildningsanordnarna. Denna respons har varit klart positiv och visar på ett större engagemang än förväntat. Nätverk, som faciliterades av Region Skåne, har blivit en plattform för kunskapsutbyte och samarbete, vilket uppskattas av anordnare.

En fortsatt utmaning är att öka kännedomen om yrkeshögskolan och få arbetslivet mer positivt inställt till utbildningsformen. Trots konferenser och möten med anordnare har det rapporterats vara svårt att få arbetsgivare att fullt ut förstå sig på och engagera sig i yrkeshögskoleutbildningar.

Sammanfattningsvis har insatsen bidragit till ökad kännedom om yrkeshögskoleutbildningar, stärkt näringslivsförankringen och skapat nya strategier för att nå arbetslivet. Samtidigt har den också väckt frågor kring utbildningsanordnarnas olika förutsättningar och hur yrkeshögskolan kan säkerställa sin relevans på lång sikt.

5.2.4 Utvärderingskriteriet Bärkraft

Detta kapitel behandlar insatsens bärkraft, vilket avser de förutsättningar som krävs för att insatsens effekter ska bestå över tid. Det belyser i vilken grad dessa effekter kan förväntas vara långvariga efter att insatsen avslutats, samt de faktorer som tros påverka effekternas hållbarhet. Fokus ligger på hur resultat och lärdomar har vidareförts, samt på de faktorer som kan stärka eller försvaga insatsens långsiktiga genomslag.

En av de viktigaste faktorerna för insatsens bestående är det kontaktnät som byggs upp, både internt inom kommunerna och externt mot näringslivet och utbildningsanordnare. Genom att arbeta mer aktivt med att närvara ute i verksamheterna skapas nya relationer, vilket visar sig vara en viktig lärdom för det fortsatta arbetet. Det är avgörande för

fortlevnaden av insatsens effekter att detta kontaktnätverk upprätthålls, och att praktiken att aktivt åka ut till näringslivets representanter för att föra en dialog med dem fortsätter.

En faktor som kan anses central för bärkraften gäller marknadsföringens framtid. De resurser som möjliggör framtagandet av marknadsföringsmaterial och utvecklingen av strategier för informationsspridning är avgörande för insatsens lyckande. Utan dessa medel hade det inte varit möjligt att etablera de vägar som nu används för att nå ut till potentiella studerande och arbetsgivare. För att säkerställa långsiktig bärkraft kan det därför bli nödvändigt att anpassa arbetssättet i delregionerna, efter de resurser som finns tillgängliga, och utgående från dem skapa bästa möjliga förutsättningar inom ramen för rådande regelverk. I praktiken kan detta med fördel betyda en större allokering av befintliga medel till marknadsföring som upplevs ha ökat antalet sökare till yrkeshögskolorna.

För att ytterligare förstärka effekterna av insatsen skulle således en fortsatt satsning på marknadsföring och nätverkande kunna vara avgörande. Genom de relationer som byggts upp har fler aktörer involverats, och många av dessa kontakter hade sannolikt inte etablerats utan insatsen. Att bibehålla och vidareutveckla dessa nätverk är en nyckelfaktor för att säkerställa långsiktig bärkraft.

En central positiv inverkan som insatsen har är att den inte endast resulterar i konkreta initiativ utan även i ett stort signalvärde för de frågor som den berör, vilket i sig kan anses bidra positivt till insatsens bärkraft. Mer konkret syftar detta på det erkännande som exempelvis Skåne Nordost rapporterar ha fått från regionen som en viktig del av regionen som prioriteras i regionala insatser. På både bransch-, chefs- och utbildningsanordnarnivå har insatsen gett en tydlig bekräftelse av att arbetet i nordöstra Skåne är viktigt och att det finns ett långsiktigt förtroende för dem. Detta har bidragit till ett gott engagemang, och det rapporteras att många aktörer inom verksamheterna vill fortsätta diskutera och utveckla frågor beträffande kompetensförsörjning och bristyrken. Satsningens signalvärde för Skåne Nordost anses alltså ha haft en betydande inverkan på hur frågan om hur kompetensförsörjning uppfattas och hur den förhoppningsvis prioriteras framöver.

För stärka resultaten och effekterna av insatsen kan tas vidare på lång sikt kan det vara ändamålsenligt att fortsätta insatsen med tydligare styrning i termer av önskade konkreta resultat: även om det inte anses önskvärt med för hård toppstyrning kunde det vara värdefullt att införa fler kvantitativa mål för vad delregionerna ska leverera. Detta kunde bidra till att tydligare mäta och följa upp insatsens framsteg över tid.

Finansieringen för denna typ av insatser är även central för dess bärkraft: det vore önskvärt att inte göra sig för beroende av externa medel, utan att skapa en stabil grund inom delregionerna för att säkerställa långsiktig hållbarhet och upprätthållandet av arbetet inom och mellan delregionerna.

En viktig faktor för bärkraften är att ha rätt profil och kompetens på de personer som arbetar med insatsen. För att insatsen ska vara framgångsrik krävs det personer som vågar ta initiativ och som har förmågan att etablera och vårda relationer med näringslivet. Modet och engagemanget från rätt personer anses vara en avgörande faktor för att exempelvis yrkeshögskoleacceleratorn överhuvudtaget kunde starta och utvecklas.

Sammanfattningsvis har insatsen haft en betydande påverkan, både genom att skapa nya samarbetsformer och genom att förändra synen på yrkeshögskolan och dess roll. För att stärka bärkraften och effekten framåt skulle fortsatt finansiering av strategisk marknadsföring, stärkta nätverk och en fortsatt dialog med både näringsliv och utbildningsanordnare kunna vara avgörande.

5.3 Lärdomar och sammantagen bedömning

Sammanfattningsvis kan insatsen bedömas både relevant och skapat önskade effekter. Den har bidragit till att stärka samverkan mellan aktörer i Skåne och i delregionerna och lyft utbildningsfrågor politiskt, samtidigt som den förbättrat marknadsföringen, vilket varit särskilt viktigt med tanke på kommunernas begränsade resurser. Genom att bygga upp kontaktnät och förstärka sannolikheten att utbildningsplatser fyllts har insatsen ökat chansen att få ansökningar beviljade, vilket i sin tur har stärkt utbildningens genomslag.

Nyckellärdomar från insatsen:

- Stärkta samarbeten genom långsiktigt relationsbyggande mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare: En central insikt från utvärderingen är att relationsbyggandet mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare är en av de mest tidskrävande delarna av insatsen. Att skapa och upprätthålla starka samarbeten kräver kontinuerlig dialog, förtroende och engagemang från båda parter. För framtida insatser är det därför viktigt att avsätta tillräckliga resurser för detta arbete och ha en långsiktig strategi för hur relationerna kan stärkas och vidmakthållas över tid. Denna lärdom riktar sig till Region Skåne (som finansär, för resursallokering), arbetsgivare och utbildningsanordnare, och gäller för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att säkerställa hållbara samarbeten på lång sikt.
- Vikten av marknadsföring och synlighet för att uppnå bättre resultat: En av de största lärdomarna har varit vikten av marknadsföring och synlighet. Det är viktigt att fortsätta och förstärka insatserna för att sprida information om yrkeshögskoleutbildningar, särskilt med tanke på att många potentiella studenter inte ser yrkeshögskolan som sitt första val. Erfarenheterna visar att studenter oftast kommer i kontakt med utbildningarna via andrahandsinformation, som

genom arbetsgivare eller rekommendationer från andra. För att nå fler studenter bör resursinsatser för marknadsföring och informationsspridning fortsätta utvecklas och anpassas över tid. Denna lärdom riktar sig till yrkeshögskolan för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att förbättra studentrekrytering och medvetenhet på lång sikt.

- Tydlig kommunikation mot arbetsgivare gällande utbildningsformen: Under samtal med företag har det framkommit tydligt att kännedomen om yrkeshögskolan är bristfällig. En viktig lärdom är därför att framtida insatser bör inkludera riktade informationsinsatser för att öka förståelsen för yrkeshögskolan och dess roll i kompetensförsörjningen bland näringslivet. Tydlig kommunikation med arbetsgivare är avgörande för att skapa engagemang och få dem att se värdet av att samarbeta med yrkeshögskoleanordnare. Denna lärdom riktar sig primärt till yrkeshögskolan men även andra eventuella relaterade intressenter, och gäller för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att förbättra strategisk kommunikation med arbetsgivare.
- Hantera förväntningar och säkerställa tydlig kommunikation för att upprätthålla arbetsgivarnas engagemang: En potentiell risk som har identifierats i arbetet är att framgångsrikt engagemang från arbetsgivare också kan skapa förväntningar som kan vara svåra att uppfylla. När arbetsgivare involveras i processen ser de sig själva som beställare av utbildningar. De investerar tid i att fylla i avsiktsförklaringar, bidra med insikter om utbildningarnas upplägg, och konsultera utbildningsanordnare. I vissa fall åtar de sig även att ingå i ledningsgruppen för en utbildning. Om utbildningen sedan inte beviljas av Myndigheten för yrkeshögskolan kan detta leda till en känsla av besvikelse och minska arbetsgivarnas förtroende för yrkeshögskolesystemet. Det finns därför ett behov av tydligare kommunikation kring att det inte finns några garantier för att en ansökan godkänns, trots arbetsgivarnas engagemang. Särskilt små och medelstora företag kan ha svårt att avsätta tid och resurser för att delta i dessa processer, vilket gör det ännu viktigare att säkerställa att deras insats uppfattas som meningsfull, även om utbildningen inte beviljas. En mer transparent dialog kring urvalsprocessen och kriterierna för beviljande kan därför bidra till att upprätthålla trovärdigheten och fortsatt engagemang från arbetslivet. Denna lärdom riktar sig primärt till yrkeshögskolan och arbetsgivarna och gäller för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att hantera förväntningar och upprätthålla arbetsgivarnas engagemang i framtida processer.
- Införande av kvantitativa mål för en mer strukturerad uppföljning: Man kunde eventuellt ha upprättat fler kvantitativa mål i insatsen. Genom att redan i

planeringsfasen definiera mätbara indikatorer, såsom antalet arbetsgivare som engageras eller effekterna på ansökningsstatistik och utbildningsutbud, kan uppföljningen av insatsen stärkas. Att införa kvantitativa styrmedel skulle ge en mer strukturerad utvärderingsprocess och skapa bättre förutsättningar för att bedöma insatsens långsiktiga effekter. Denna lärdom riktar sig till Region Skåne som ansvarig för uppföljning och gäller för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att förbättra utvärderingsprocessen och uppföljningen av framtida insatser.

- Fördelning av resurser och bevarande av utbildningskvalitet i en ökande konkurrens mellan anordnare: Det har noterats att privata och kommunala utbildningsanordnare kan ha olika förutsättningar att använda sig av medel. Kommunala anordnare är ofta bundna till att driva kostsamma utbildningar, medan privata aktörer i högre grad väljer utbildningar med lägre driftkostnader eller satsar på distansutbildningar. Detta väcker frågor om hur väl yrkeshögskoleutbildningarna fortsätter att svara mot de regionala kompetensbehoven. Konkurrensen mellan utbildningsanordnare på nationellt plan rapporteras ha ökat, vilket kan vara positivt, men det finns också en oro för att utbildningskvaliteten kan påverkas om aktörer väljer lösningar som prioriterar kostnadseffektivitet framför arbetsmarknadens faktiska behov. Denna lärdom riktar sig till Region Skåne (som finansiär och för att säkra regionala kompetensbehov) och utbildningsanordnare, och gäller för ett fortsatt genomförande för denna typ av insats för utbildningsformen, för att hantera resursfördelning och säkerställa utbildningskvalitet i en konkurrensutsatt miljö.

6. Sammanfattning

Region Skånes insats kan sammantaget bedömas vara relevant och ha uppnått resultat som bidragit till att stärka kompetensförsörjningen i Skåne genom anpassade utvecklingsinsatser inom fyra olika utbildningsformer: folkhögskolor, högre lärosäten, yrkesvux och yrkeshögskolan. Ett behovsanpassat och kontextkänsligt tillvägagångssätt har stött insatsens relevans och resultat, det vill säga stödjandet av utvecklingsprocesser som svarar mot respektive utbildningsforms specifika utmaningar och potential.

För folkhögskolorna har insatsen möjliggjort utvecklingen av nya yrkesinriktade kurser och stärkta samarbeten med arbetslivet, vilket har ökat förståelsen för folkbildningens roll i kompetensförsörjningssystemet. Samtidigt framkommer ett behov av tydligare riktlinjer, systematisk uppföljning och långsiktig finansiering för att säkerställa hållbara resultat och samverkansmodeller.

Inom de högre lärosätena har utlysningarna stimulerat utvecklingsprojekt som främjat nya kompetenser och fördjupat samverkan med näringslivet, särskilt genom klustersamarbeten. Satsningen har också ökat medvetenheten om lärosätenas roll i den regionala kompetensförsörjningen. För att uppnå långsiktig bärkraft lyfts behovet av att dessa initiativ integreras i lärosätenas strategiska arbete och att resurser säkerställs.

För yrkesvux har insatsen stärkt kommunernas kapacitet att erbjuda relevanta och kvalitetssäkrade utbildningar i linje med arbetsmarknadens behov. Framgångsfaktorer har varit god samverkan mellan kommuner, utbildningsanordnare och arbetsliv, samt en flexibel och behovsstyrd utformning av utbildningar. Dock krävs förbättrad struktur i det kommunala samarbetet och långsiktiga arbetslivskopplingar för att ytterligare höja effektiviteten.

Inom yrkeshögskolan har insatsen lett till ökad synlighet och förbättrad samverkan, både regionalt och delregionalt. Den har bidragit till att fler utbildningsplatser kunnat tillsättas och att fler ansökningar beviljats, vilket stärker utbildningens genomslag. Insatsen har även lyft utbildningsfrågorna politiskt, stärkt arbetslivets medverkan och synliggjort behovet av stöd till kommuner med begränsade resurser.

Sammantaget pekar datainsamlingen på att utvärderingen att Region Skånes arbetssätt – att genom riktade och formanpassade utlysningar stimulera utvecklingsprocesser – kan bedöms vara en relevant och resultatskapande strategi.

OXFORD RESEARCH

Oxford Research är ett nordiskt konsultföretag med verksamhet i Sverige, Danmark, Norge, Finland, Lettland och Belgien (Bryssel). Våra kunder finns på både den nationella, nordiska och europeiska marknaden. Vi är specialiserade på samhällsvetenskapliga analyser, utvärderingar och strategier. Regional utveckling och välfärd är våra huvudsakliga fokusområden.

Läs mer på vår hemsida oxfordresearch.se.